

כאמ"ר קרן לה עם נורמן... משה מוסקוביץ

מראי מקומות לעיון בדרך היומי

בית מדרש גבוה לתורה
כולל הדף היומי
קרית ספר ת"ו

מיסודה של עמותת "משולי ערימת" רחוב שאנת אריה 25/17 קרית ספר 71919 מודיעין עילית ארץ ישראל

גליון מספר 441

הונצח ע"י בנם הנה"צ הר"ר אברהם אליעזר מרקוביץ שליט"א לונדון

לע"פ הר"ר צבי ביה"ר מרדכי ורעיתו מרת רחל לאה בת הר"ר אברהם אליעזר ז"ל

בס"ד, כו' אדר התשע"ב. מסכת כריתות דף ב - דף ח

מסכת כריתות

דף ב ע"א

(א) מתני', שלשים ושש כריתות. כתב הרא"ש (הובא בשיטה מקובצת אות א), שהסיבה שרבי סידר מסכת זו בסדר קדשים, משום דחייבין על שגגתן חטאת. ועל דרך זו כתב הרמב"ם (בהקדמה לסדר זרעים), הובא בתוס' יו"ט כאן.

(ב) מתני', כריתות בתורה. כתב הערוך לנר, דהמשנה דייקה למיתני "בתורה", ולא "ואלו הן הנכרתין" כמו "ואלו הן הנסקלין" (סנהדרין גג.) "ואלו הן הלוקיין" (מכות יג.) וכדומה, או הלשון "ל"ו כריתות הן" כמו "ד' ראשי שנים הן" (ראש השנה ב.). משום דאתי לאפוקי הנך כרת דמדברי קבלה, כגון בא על נכרית דאמרינן בסנהדרין (פב.), דהוא בעונש כרת דכתיב במלאכי (פרק ב) "כירת ה' לאיש יעשנה וגו'", כמבואר סנהדרין (סב:) וברש"י ד"ה הא אקרויה, דליכא חטאת על השוגג.

(ג) רש"י ד"ה כל הנך, בתוה"ד, והאי דנקט ואיירי למיתני ברישא עריות דאם וכו' דכל הני דנקט ברישא וכו' דינייהו בסקילה. ביאר הבאר שבע, דרצה לומר, דהבא על אשה ובתה דינם בשרפה, כדתנן בסנהדרין (עה.), והבא על אשת איש דינם בחנק כדתנן שם (נג.), ואלו הבא על אחותו ועל אחות אביו וכולהו עריות דקחשיב ואזיל אין בהם מיתת בית דין אלא מלקות, כדתנן במכות (יג.). ועיין בתפארת חיים דביאר כוונתם, דכיון דמפסיק ברישא ותנא הבא על הזכור וכו', אמאי לא תני נמי המגדף והעובד עבודת כוכבים, לכך פירשו דלא אפסיק אלא במאי דדמי להו דהוי נמי עריות כגון הבא על הזכור וכו' אבל המגדף ועובד עבודת כוכבים אינם עריות. ועיין באות ז' ובאות הבאה.

(ד) בא"ד, שם. בתוס' ד"ה שלשים ושש הביאו פירוש רש"י, דברישא תנא עריות דבסקילה והדר תני אשה ובתה דבשרפה והדר תני אשת איש בחנק ולהכי לא אפסיקה בשאר חייבי סקילה. [עיין באות הקודמת ואות ח]. והקשה המצפה איתן, דהך טעמא לא אתי שפיר אליבא דר' יוחנן לקמן (ג.), דמוקי מתניתין כרבי ישמעאל, ואיהו סבירא ליה בסנהדרין (גא.) דשרפה חמורה מסקילה, ואם כן הווי ליה לאקדומי ברישא לאשה ובתה. ואין לומר, כדאמר רבא בסנהדרין (מט:), דכל מקום שאמרו חכמים דרך מנין אין מוקדם ומאוחר, דמכל מקום כיון דאקדים קרא לאשה ובתה, וגם חמורה דדינה בשריפה, הוי ליה לאקדומי לזכר ובהמה. ועל כן כתב, דהטעם דמקדים אם ואשת אב וכלתו משום דאקדמינהו קרא, וכעין דאיתא בסנהדרין (מט:) ותנא מאי טעמא אקדמינהו לכתונת משום דאקדמיה קרא, וכיון דהתחיל בחייבי סקילה, נקט נמי הבא על הזכר ועל הבהמה, לסיים לחייבי סקילה, והדר תני לאשה ובתה. עוד תירץ, דהטעם דמקדים זכור ובהמה לאשה ובתה, משום דאיכא חומר טפי בזכר ובהמה שאיסורן נוהג בבני נח כישראל מה שאין כן באשה ובתה. ועיין להלן אות ז.

(ה) רש"י ד"ה כל הנך, כריתות במזיד בלא התראה וכו'. כתב המנחם שלמה (סימן טז), דהוא הדין בהתראה, אלא שלא יכלו בית דין לדון אותו בעונש

שיש להם לדון שהוא כרת, וכדכתב הרמב"ם בספר המצוות (ל"ת שנב). ותמה אמאי לא קאמר נמי ויש מהן בשריפה, דהא קתני הבא על אשה ובתה, דבשריפה.

(ו) רש"י ד"ה כל הנך, בתוה"ד, יש מהן בחנק ויש מהן בסקילה. כתב הרש"ש, דאף דיש מהם בשריפה, כגון אשה ובתה, רש"י נקט שתי הקצוות, המיתה הקלה והחמורה. אולם בשיטת מקובצת (אות יד) גרס ברש"י ויש מהן בשריפה.

(ז) בא"ד, דינייהו בסקילה ולהכי תננהו ברישא משום דחמורות וכו'. כתב התוס' יו"ט כפי שביאר הרש"ש, דהא דלא תני מיד לאחר עריות הללו שהם בסקילה את המגדף וכו', דחייבים סקילה, משום דלא רצה התנא להפסיק בין כריתות דעריות, דהיינו, בין הכריתות שחייבים משום ביאה. ועיין לעיל אות ג וד.

(ח) מתני', הבא על הזכור. העיר במנחם שלמה (סימן ח), למה ליה להפסיק בתיבת "הבא" גבי זכור, ולא סגי דליתני "ועל הזכור", דהא בחד ענינא כתיב בקראי בהדי אב וכלהו, וביאר, דהיינו משום דבבא על הזכור איכא נמי נשכב, (אבל בבא על הבהמה אף דאיכא נמי נרבע לבהמה, הא לא מיחייב עלה). ור' יוחנן הא תני ליה לקמן (ג.) במתניתין בהדיא הביא זכור עליו והיינו נשכב. ולר' אלעזר משמיה דרב הא דלא קתני לה בהדיא, משום דשם דבר קתני. עוד תירץ, דהיינו משום דבא על הזכור יליף בתורת כהנים לענין קרבן מקרא אחריו, ובפשיטות טפי מבא על האם ועל אשת האב ועל הכלה לענין קרבן, אף דכבר יליף להו לבא על הזכור ועל הבהמה, ומכל מקום הכא ניחא ליה למיתני ברישא "הבא על האם ועל אשת האב ועל הכלה", משום דכתיבי בקראי ברישא לענין עונש סקילה, וקתני סירכא דלישנא דמתניתין בסנהדרין (נג.) דחשיב לנסקלין. ועיין לעיל אות ד בדברי המצפה איתן. ועיין באות הבאה.

(ט) מתני', הבא על אשה ובתה. עיין באות הקודמת. וכתב במנחם שלמה (סימן ט), דאיפסיק להו בתיבת "הבא", משום דהנך דקתני מקמי הני מיתתן בסקילה, והנך מיתתן בשריפה. מיהו, בת כהן שזינתה, אף דמיתתה בשריפה, אין בה כרת בפני עצמה, ומשום הכי לא חשיב לה. ולא חשיב נמי בהדי אשת איש דמיתתו בחנק, הבא על בת כהן, (דאף דאיהי בשריפה איהו בחנק כדאיתא בסנהדרין פט.) וכן לא חשיב בהדי הנך דנסקלין הבא על נערה המאורסה, כיון שאין בהן כרת בפני עצמן, ונכללו בהא דקתני "ועל אשת איש", ומשום דלא קתני אלא חדא דבשריפה, וחדא דבחנק, לא אפסיקניהו בתיבת הבא, כדאפסיק באינך. ועיין באות יב.

(י) מתני', ואשת איש. כתב התוס' הרא"ש ביבמות (לד.), בשם המהר"ם מרוטנבורג, דבנערה המאורסה ליכא כרת, ולא מיחייב על שגגתה חטאת. ובערוך לנר תמה מהא דבתורת כהנים (ויקרא פרשת א) מרבה להדיא מקרא ד"מכל מצוות ה'" נערה המאורסה, וכן תמה בחשק שלמה, וכתב, דעל כרחין בעינן למימר דתנא דמתניתין כלל לנערה המאורסה באשת איש. (יא) מתני', ועל אחות אשתו ועל אשת אחיו ועל אשת אחי אביו. הקשה

דף ב ע"ב

כ) גמ', מניינא למה לי. תמה הבאר שבע, אמאי איכא דוכתי טובא דלא דייקה הגמ' מניינא למה לי. וכדקשו תוס' מנחות (ל: ד"ה ולימא מר. ובבבא קמא (צח:)) ד"ה פרושי, ובשבועות (כט:)) ד"ה ולטעמיך. ותיריך, דכל מניין שהוא גזירת הכתוב לא שייך למידק מנינא למה לי, ובכל דוכתי דלא ידע לתריך מניינא למה לי וכן בשאר מילי לא קדייק, דהכי אורחא דגמ' דלא מקשה אלא מאי דמצי לשנויי, כדכתבו התוס' פסחים (קב:)) ד"ה הנכנס לביתו, והרא"ש סוכה (פרק א סימן טו). וכן בכל דוכתא דמצי לשנויי להאי קושיא כדשני במקום אחר או כי האי גוונא, סמיך אמה שהקשה ותיריך שם, כדכתבו תוס' בבבא בתרא (יב:)) ד"ה אטו. וביומא (פ:)) ד"ה משיעורא, ובפסחים (סה:)) ד"ה אטו. נולפי זה לכאורה מיושב נמי הא דמבואר בירושלמי שקלים (יג:)), הובא ברש"י תמורה (טז:)) ד"ה דקדוקי סופרים, שחכמים עשו ספירות ספירות כגון ט"ו נשים פטורות וכדומה שצטרפום ומנאום יחד כדי שלא ישתכחו, ואם כן מאי קשיא הכא מניינא למה לי.

כא) גמ', שם, עיין באות הקודמת, ובמתת אלקים (תמיד כה:)) הביא דברי הבאר שבע, ותמה, דד' אבות נזיקין נמי מפורשים בקרא, ומכל מקום דייקין "מנינא למה לי". ובספר משכנות לאביר יעקב (תמיד שם) ביאר דבריו, דיסוד החילוק הוא בין מקום שאין המנין ענין לכשעצמו, כדכא וכן גבי ד' אבות נזיקין [וכן גבי ד' שומריין בבבא מציעא (צג:)], ולכך דייקין מאי טעמא נקט מנינא, אבל במקום שהמנין ענין לכשעצמו לא שייך למידק לה שהרי עיקר דינא קא משמע לן דהאי מנינא דוקא לא פחות ויותר, וכבתמיה, דגזירת הכתוב היא שישמרו בג' מקומות כדאיתא התם. [ועיין שם בפירוש הראב"ד (כז:)) ד"ה מיהו האי קרא].

כב) גמ', מניינא למה לי אמר רבי יוחנן שאם עשאן וכו'. הקשה הבאר שבע, מנא ליה לרבי יוחנן הא, דלמא תנא מנינא לאפוקי מדרבי, דאמר ביומא (פה:)) דפורק עול ומגלה פנים הוו בכרת. ותיריך המצפה איתן, דאין הדבר מוכרח, דאיכא למימר דכתיבן קתני, וכדלקמן (ג:)) דמשום הכי לא קתני בתו מאנוסתו, ואינהו נמי לא כתיבן בהדיא. עוד תירץ, דלא קתני אלא חייבי כריתות דאית בהו נמי חטאת, ופורק עול ומגלה פנים לית בהו חיוב חטאת, ומחאי טעמא לא קתני נמי חייבי מיתות בידי שמים. ועיין ברד"ל שכתב, דליכא לשנויי דלרבי נמי ליכא קרבן גבייהו משום דאין בהם מעשה, דמכל מקום הוי ליה למיתננהו לסיימניהו לכלהו כריתות כדתני פסח ומילה כדאמרינן בגמ' לקמן (ג:)). ובציוני תורה הקשה עליו מהא דכתבו התוס' יומא (פה:)) ד"ה עם התשובה דאף לרבי אין בהם קרבן, משום דלית בהו לאו לשיטתם ביבמות (ט:)) ד"ה מה. ועיין נמי בכתר ישועה.

כג) גמ', שאם עשאן כולם בהעלם אחד חייב על כל אחת ואחת. כתב הבאר שבע, דאף דכבר אשמועינן לה גבי שבת צריכא לתרוייהו, דאי אשמועינן במתניתין, הוי אמינא דדוקא הכא עשאן כולם בהעלם אחד חייב על כל אחת ואחת, כיון דהוו גופין ולאיון מחולקין, מה שאין כן בשבת. ואי אשמועינן גבי שבת, הוי אמינא דוקא גבי שבת חייב על כל אחת ואחת בהעלם אחד, משום דחמירא טפי, דיש אבות ותולדות, ועוד, דהמחלל שבת כאלו עובד עבודה זרה, כדאיתא בעירובין (סט:)).

כד) רש"י ד"ה אהכי תני ארבע, וכל היכא דתני חושבנא דדוקא קתני. הקשה בשיטה מקובצת (אות א) הא איכא גוונא דתני מנינא ולא אתי למעט דאמרינן תנא ושייר. ותיריך, דמכל מקום בלי סיבה התנא לא כותב מנין, אם לא אתי למעט. ובהגהות מצפה איתן תירץ, דמאי דאמרינן דהמנין למעוטי, היינו משום דתני נמי ואלו הן, דמשמע דדוקא הני. ועיין אות כב.

כה) גמ', לאפוקי מדרבי שמעון. הקשה בשיטה מקובצת (אות ד), אמאי בעי מנין לאפוקי מדרבי שמעון, הא תנן להדיא שבועת הפקדון בהדי הנך. ותיריך, דתנא מניינא שלא נטעה לשנות במתניתין, שבועת הפקדון אין מביא על הזדון כשוגג, וכשיטת רבי שמעון, ובכך ידעינן שפיר דכולם שוים. וכן פירש רש"י (להלן) ד"ה אלא שמע מיניה, והעיר הערוך לנר, אמאי לא הקדים לפרש כן כאן.

כו) רש"י ד"ה משום דקתני סיפא, ובתוה"ד, משום דלא שייך בהו קרבן עולה ויורד, ועניות בנשיא לא שכחא וכו'. כתב הרש"ש, דלפי זה אינו מביא גם קרבן מצורע, כיון דגביה נמי כתיב "ואם דל הוא", ועיין שם שפירש לפי זה סוגית הגמ' שם בהוריות. כז) בסוה"ד, או תורים ובני יונה. העיר הרש"ש, שלא ידע מדוע השמיט רש"י

התוס' יו"ט (הכא ומכות פ"ג מ"א), דכל העריות נשנו כסדר הכתוב, ומדוע שינה התנא את הסדר ולא כתב כדהקדים בקרא "ערוות אשת אחיך" (ויקרא יח טז), ל"ואשה אל אחותה לא תקח" (שם יח). והרש"ש במכות (שם) כתב, דהתוס' יו"ט לר דק, דהא אשת אחי אביו נמי נכתב שלא כסדר, דהא בקרא נכתב מקמי אשת אחיו (שם יד). והמנחם שלמה תירץ, [ועיין באות ט ואות י], דכיון דבתורת כהנים לא יליף לכולהו מחד קרא, אלא דמחד קרא יליף אחותו ואחות אביו ואחות אמו, ומחד קרא אשת אביו ואשת אחי אביו, ומחד קרא אחות אשתו, לכך בעי לאפסוקינהו ולא למיתננהו גבי הדדי כסדר שכתובים בתורה. ולא רצה לאפסוקינהו בתיבת "הבא", כיון דכולהו חייבי כריתות נינהו, אלא אפסוקינהו באחות אשתו, לאורויי דלאו מחד קרא נפקא להו לענין קרבן. אלא דהקשה, כקושיית הרש"ש, אמאי אפסוקינהו, [ובתורת כהנים נפקא להו מחד קרא לענין קרבן]. ותיריך, דנקט בהדי הדדי הנך דלא אפסוקינהו אלא חד גברא, דהיינו דגבי אחות אביו, אפסיק ליה, אביו, ובאחות אמו, אמו, ובאחות אשתו, ובאשת אחיו, אחיו, מה שאין כן באשת אחי אביו דאפסוקינהו תרי גברי, אביו ואחי אביו.

יב) רש"י ד"ה מגדף, בסוה"ד, ואיכא למאן דאמר מזמר ומשורר לעבודת כוכבים. הקשה הרש"ש, הא על כרחין מיירי דעבודתה בכך, ואם כן היינו בכלל העובר עבודה זרה, ועל כרחך ד"מגדף" דמתניתין היינו מברך את השם, ומאי דפליגי להלן (ז:)) היינו בבאיור מגדף דקרא, ואם כן אמאי הביא רש"י להאי פלוגתא הכא.

יג) מתני', ובעל אוב. כתבו התוס' בזבחים (מט:)) ד"ה לפי, דדוקא אוב וידעוני יש בהם כרת מה שאין כן שאר מכשפים, מדלא תני להו בהדי ל"ו כריתות. אמנם המשנה למלך (פ"א משגגות ה"ב), כתב, דנראה דהרמב"ם סבר דיש בהם כרת. אלא דהקשה, דבתורת כהנים (פרשת ויקרא) מוכח להדיא דמכשף לית ביה כרת.

יד) רש"י ד"ה ופסח ומילה, בתוה"ד, דאין קרבן אלא על לאו כדמפרש לקמן. הקשה בשיטה מקובצת (אות א), מהא דאיתא במכות (יג:)), דלא בעי אזהרה לקרבן, והטעם דאין מביא קרבן בפסח ומילה, משום דבעינן שב ואל תעשה, והני קום ועשה נינהו. ובבאר שבע הוסיף להקשות, מה כתב רש"י "כדמפרש לקמן", הא אדרבה לקמן (ג:)) מבואר דבעינן שתהיה עבירה שיש בה מעשה, ועל פסח ומילה פטור משום דעובר בשב ואל תעשה. וכן הקשו התוס' בזבחים (קו:)) ד"ה אזהרה על פירוש רש"י (שם) ד"ה אלא, וכתבו, דאפשר דאליבא דרבינא במכות (שם) קרבן בעי אזהרה, ועיין שם שהביאו סוגיות דמשמע בהם כפירוש רש"י. ועיין במנחם שלמה (סימן יח). ובכתר ישועה.

טו) בא"ד, וטמא שאכל את הקודש בלאו "ולא יאכל עד אשר יטהר". הקשו התוס' בשבועות (ו:)) ד"ה לא הזהיר, דבמכות (יד:)) משמע דבין לרבי יוחנן ובין לריש לקיש אתי האי קרא לאזהרת תרומה, ואזהרת קודש נפקא לן לרבי יוחנן בגזירה שוה ד"טומאתו טומאתו" ממקדש, ולריש לקיש מ"בכל קודש לא תגע". אמנם כתבו, דפירוש רש"י ייתכן אליבא דסוגיא דיבמות (עה:)), עיין שם.

טז) בסוה"ד, וכרת הוא שמת בלא בנים. ובשבת (כה:)) ד"ה וכרת, פירש, דההבדל בין כרת למיתה בידי שמים הוא, דכרת מת ערירי, אבל מיתה בידי שמים, היינו דמת בקיצור ימים. אמנם התוס' (שם) ד"ה כרת, פירשו, דכרת היינו שמת קודם חמישים, ומיתה בידי שמים היינו שמת עד שישים, אבל בתרווייהו אין זרעו נכרת אלא בהנהו דכתיב בהו להדיא ערירי. ודעת הרמב"ם (פירוש המשניות סנהדרין סוף פרק ט), דגבי כרת דנשאר עליו העונש לעולם הבא, אבל מיתה בידי שמים, אין עליו לאחר מיתה כלום, וכך דעת הר"ע מברטנורא בסנהדרין (שם). ועיין בנר תמיד.

יז) רש"י ד"ה ועל לא הודע, בתוה"ד, מגדף כסבור מברך הוא שם בין שתי אותיות וכו'. הקשה הערוך לנר, דהא על שמות הללו כגון "ה-ה", נמי חייב כרת, ומאי דפליגי רבי מאיר ורבנן בסנהדרין (נו:)) לגבי כינויין, היינו אי חייבים סקילה, וכמו שכתבו התוס' (שם) ד"ה ועל. וסיים, דדברי רש"י צריכים עיון גדול.

יח) בא"ד, מולך כסבור להעביר אדם אחר וכו', מקדש דסבור בית אחר הוא. העיר הרש"ש, הא כל אלו חשיבי מתעסק דאינו חייב אלא בחלבים ועריות שכן נהנה, וצייין למה שכתב לקמן (יט:)) ליישב.

יט) בסוה"ד, אבל אומר מותר לגמרי וכו'. עיין מה שכתבנו לקמן (ג:)) אות יח).

לכתוב "או עשירית האיפה".

כח גמ', בשלמא פטור לגמרי לא מצית אמרת. ביאר השיטה מקובצת (אות יד) בשם הרא"ש, דכוונת הגמ' לומר דודאי שהוא חייב אם עשה אחד, ולא מצינו למימר דבעי דווקא שיעשה כולם, דהא כתיב "אשר יעשה מכל התועבות" דמשמע מקצת מהם. וכן פירש הבאר שבע.

כט גמ', אמר ליה רב ביבי בר מיניה לאו מי אמרת וכו' יצאה אשת איש וכו'. הקשה הערוך לנר, איך תירץ בכך רב ביבי את דבריו, הא איהו פריך דנחייב חדא דוקא אאחותו, ולפי מה שתירץ הוי ליה למיפריך דבכולן יהיו חייבים אחת אחת חוץ מאשת איש. נולכאורה לשיטה מקובצת (אות יח), דלא גריס "בר מינה", אלא "ומינה", אתי שפיר, דאחר שתירצו לרב ביבי דדבר שהיה בכלל ללמד על הכלל, חזר והקשה, דאכתי תקשה אשת איש דלא הוי מעין הפרט, מנא לן?]

ל גמ', יצאה אשת איש שיש לה היתר בחיי בעלה. לכאורה צריך עיון, אמאי חשיב היתר, הרי על ידי גירושין כבר איננה אשת איש, ואין כאן ערוה שהתורה התירה, דהאיסור נעשה על ידי האישות שנקבעה על ידי התורה, והיא אסרה והיא התירה, ועדיף טפי להקשות מאשת אח כמו שכתבו תוס' ד"ה שאין לה, דהתם הויא ערוה שהתירה התורה במקום מצוה, וצריך עיון].

לא גמ', הוקשו כל העריות כולן לאחותו. כתב הבאר שבע, דהשתא תו ליכא למיפריך, מה אחרות מיוחדת שהיא ערוה ואין לה היתר בחיי אוסרה, כיון דילפינן מהיקש, וקיימא לן במנחות (פב:), דאין משיבין על ההיקש. **לב תוס'** ד"ה הוקשו כל העריות, בתוה"ד, ולכתוב כרת באשת איש דקיל. כתב הרד"ל, דאף דאיכא חומרא באשת איש, שהיא במיתת בית דין, נקטו התוס' דאשת איש קילא טפי, וכמו שכתבו ביבמות (צה:), ד"ה אלא, דכיון שאין האיסור נמשך כל ימי האוסר, חשיב קיל מאינך עריות.

לג תוס' ד"ה לדונו בכרת, תימזה דבשלמים נמי וכו'. הקשה בהגהות הרא"מ הורוויץ, הא מעריות ילפינן לכל חייבי כריתות דאין בהם מלקות. ובערוך לנר פירש, דכוונת תוס' להקשות מנא ליה לרבי יצחק ללמוד לכל הכריתות מאחרות דאין בהם מלקות, נימא דשלמים נמי יצא הכתוב לדונו בכרת ולא במלקות, ואם כן הוו אחרות ושלמים שני כתובים הבאים כאחד, ואין מלמדים לשאר חייבי כריתות, ועיין בדבריו שהאריך. ובהלכה למשה ובציוני תורה כתבו לבאר דברי תוס', דהא כתב רש"י ד"ה לדונו בכרת, דהוא מלמד על הכלל כולו דלית ליה חייבי כריתות שלקו נפטרו מידי כריתות, ואם כן לא איצטרך שלמים להכי. ואין לומר נימא איפכא דשלמים להכי הוא דאתא וכרת דאחרות למעוטי, דאי לא הכי, הרי הוקשו כל העריות לאחרות כדאיתא בגמ', ואם כן על כרחך שלמים למעוטי בדק הבית. ועיין עוד במנחם שלמה.

לד גמ', ורבנן נמי תיפוק להו מואל אשה. כוונת הגמ' להקשות, דכיון דמשמעות "אל אשה" דחייב על כל אשה ואשה, נמצא דיש חיוב על כל ערוה בנפרד, דאם על אשה אחת חייב כמה פעמים, קל וחומר עריות נפרדות].

לה רש"י ד"ה ורבנן, דאית להו נפטרו מידי כריתות. הקשה המינים קדושים, מדוע נדחק רש"י לפרש דהני רבנן דוקא פליגי ארבי יצחק, הא רבי עקיבא ורבי ישמעאל פליגי עליה בפירוש, וסבירא להו דחייבי כריתות ישנם בכלל מלקות, ואכן רש"י במכות (יד). ד"ה ורבנן פירש, דרבנן היינו רבי ישמעאל ורבי עקיבא. ונשאר בקושיא.

דף ג ע"א

א גמ', אף אנן נמי תנינא המפטם וכו'. הקשה בשיטה מקובצת, דתיפוק ליה ממניינא, דכיון דתנן שלשים ושש כריתות, ואמרינן לעיל לחייב על כל אחד ואחד בהעלם אחד, ועל כרחין מפטם וסך הוו תרתין, דאי לא הכי חסר מהמנין. ותירץ, דאין המנין מוכיח על חילוק חטאות, דהא תנן פסח ומילה דלית בהו חטאת, והטעם כדאמרינן לסיימינהו לכולהו כרת. ובהגהות הרד"ל נמי תירץ על דרך זו.

ב גמ', ניתנהו איפוך וכו'. הקשה הרש"ש, דילמא נקט קודם את מפטם שמן המשחה, כיון דאקדמיה קרא, ולאחר מיכן תני פטום הקטורת, למתני פטומין בהדי הדדי. ותירץ, דאם כן הוי ליה למיתני הסך בשמן המשחה ברישא, דאקדמיה קרא בקרא לגבי הלאו.

ג גמ', אמאי פלגיה לשמן לאו הא קא משמע לן וכו'. הקשה הבאר שבע, אמאי במכות (יג). נמי קתני כהאי סדרא, הא התם לא שייך תירוץ הגמ' כאן, דהתם לא איירינן אלא לענין המלקות. ותירץ בהגהות מצפה איתן, דהתם קתני בהאי סדרא אגב מתניתין דהכא.

ד רש"י ד"ה תנא מאי קחשיב, בסוה"ד, לשלשים וארבע חטאות בחד. כתבו היעב"ץ והמלא הרועים, דאף דתנן במתניתין שלשים ושש כריתות, כיון דפסח ומילה לית בהו חטאת, כתב רש"י שלשים וארבע.

ה גמ', אי דנשי קחשיב דל מינהון וכו'. הקשה בשיטה מקובצת (אות יג), למה לא פריך ממולך, דלא מצינו שאשה חייבת כשהעבירה למולך, דכתיב בפסוק "ומורעו", ואם כן אי מתניתין איירא בנשי דל מינה נמי מולך. אמנם החינוך (מצוה רח) כתב, דלאו דמורעך לא תתן למולך נוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ובנקבות, ולא קשיא. אמנם במשנת חכמים (פ"ו מהלכות עבודת כוכבים), תמה על החינוך, כיון דחוקי הכמרים היה דמולך היה שייך דוקא באב, איך אפשר לחייב אשה. אמנם בתורת כהנים קדושים (פרק כד) דרשינן מבישראל נשים ועבדים נמי, וכדברי החינוך.

ו גמ', הבא על הזכר והביא זכר עליו. כתב הבאר שבע, דאיירי שהביא אותו זכר עצמו, אבל אם היה זכר אחר, ליכא מאן דפליג דחייב שתיים ואפילו רבי עקיבא, כיון שהם גופים מחולקים, אף דהוו שם אחד, וכמו הבא על חמש נשים נדות בהעלם אחד, שחייב על כל אחת ואחת כדתנן לקמן (טו). אבל הערוך לנר הוכיח מתוס' בסנהדרין (נד:), דאין חיוב על גופין מחולקין אלא בנדה ושפחה דרבי קרא.

ז גמ', אלא רישא רבי ישמעאל ובמגדף סבר לה כרבי עקיבא. הקשה הבאר שבע, היאך מצינן למימר דסבר כרבי עקיבא, הא רבי עקיבא אית ליה לקמן (ז:), דמגדף היינו מברך את השם, ובסוגיא דסנהדרין (סד:), מוכח דרבי ישמעאל סבר, דמגדף היינו מזמר ומשורר לעבודה זרה, ואם כן הוא כלול בעובד עבודת כוכבים. ותירץ בברכת הזבח, דאמנם רבי ישמעאל סבירא ליה הכי, ומכל מקום סבירא ליה סברת רבי עקיבא, דהואיל ונאמר כרת ידידיה במקום קרבן דחייב עליה חטאת, אף שאינו אלא דיבורא בעלמא. ורבי ישמעאל חשיב ליה בתרתי, דמגדף היינו על ידי דיבור וזימור לעבודה זרה, ועובד על ידי מעשה. ובשפת אמת תמה על דבריו, דאם כן מגדף דמתניתין היינו מזמר לעבודה זרה, וזה אינו, דפלוגתא דתנא קמא וחכמים במתניתין היינו במברך ה' כדאיתא בגמ' לקמן (ז:). והביא דהבאר שבע בסנהדרין (צ:), מיישב, וסיים דלפרש"י שם קשה.

ח רש"י ד"ה דאמר רבי אבהו, ועונש מגזירה שוה דכתיב וגם קדש היה בארץ. הקשה הרש"ש, הא עונש מיתה כתיב להדיא "מות יומתו דמיהם בם". ובקדשי דוד פירש, דכוונת רש"י לומר דמהאי גזירה שווה דקדש היה בארץ, ילפינן דאיסור לא יהיה קדש קאי אנשכב, וממילא ידעינן דיש בו תועבה דכתיב "וגם קדש היה בארץ עשו ככל התועבות", וילפינן בגזירה שוה תועבה תועבה משוכב, דיש כרת בנשכב, ובהגהות הרד"ל נמי כתב בדרך זו עיין שם. ועיין בערוך לנר, ואמנם עיין בסנהדרין (נד:), וברש"י (שם) שביאר להדיא, דכרת בנשכב ילפינן לרבי ישמעאל מהא דקרי ליה תועבה, וחילוק חטאות מהא דהו תרי לאוין. ועיין לקמן אות יב.

ט בא"ד, ואי קשיא גבי עריות וכו'. בשיטה מקובצת (אות יח) תירץ, דלא בעי קרא, ד"השווה הכתוב אשה לאיש לכל עונשין שבתורה", וכל היכי דאיהו מוזהר איהו נמי מוזהרת. ובאות יט מייתי מאן דסבר דלא אמרינן "השווה הכתוב אשה לאיש לכל עונשין שבתורה", אלא כשהמעשה שוה באשה ובאיש כגון גזל וכיוצא בו, אבל בעריות שאין המעשה שוה, שהוא שוכב והיא נשכבת, לא אמרינן לה. ותמזהו הציוני תורה ונר תמיד, דביבמות (פד:), ילפינן מ"השווה הכתוב וכו'" דאשה האסורה לכהן מוזהרת נמי להשכב עמו. (ועיין שם שצ"ח לרש"י יבמות (צד:), ד"ה אותו ואת שתיהן, ומסתמא כדינו כן דין חמותו דהשוה וכו'). עוד מביא השיטה מקובצת בשם הירושלמי בסנהדרין (פ"ה ה"ז) דתירץ, שבכל העריות כתיב לא תקרבו לשון רבים.

י בא"ד, שאני התם כיון דאהי נמי מיתהנייא משכיבה. הקשה הרא"ש הובא בשיטה מקובצת (אות יח), הא גבי אשה שלא כדרכה אמרינן בקידושין (כב:), דאפשר דאית לה הנאה, ואם כן נאמר נמי הכי גבי זכר. אמנם השיטה מקובצת כתב באות יט, דאף דאמרינן בקידושין, מאן לימא לן דלית ליה הנאה בשלא כדרכה, מכל מקום לא פשיט דאית לה הנאה, ולפי זה יש לומר דאתי שפיר פירוש רש"י.

שכתב רש"י לעיל (ב). ד"ה ועל לא הודע, היינו לפי שיטת רב פפא, ובכך נתיישבה קושיית הבאר שבע הובא לעיל אות טו, שהרי רבא חולק וסבר דאומר מותר חייב חטאת, ורש"י אזיל בשיטת רב פפא וכן כתב בערוך לנר. (ט) גמ', דידע דאסירא עבודה זרה והני עבודה זרה לא ידע וכו'. הבאר שבע מחק תיבות אלו, משום שכשנשבה לבין העכו"ם אינו יודע מאומה, אבל הברכת הזבח החזיק הגירסא, ועיין באות הבאה.

(כ) רש"י ד"ה רב פפא אמר, בסוה"ד, והני עבודות הרוב ידעי דאסירן. ביאר הברכת הזבח, לדברי רש"י נתבארה הגירסא שלפנינו (עיין באות הקודמת) דאף דהוי תינוק שנשבה, מכל מקום יודע הוא העבודות דאסירן לעבודה זרה, אף דאסיר עבודה זרה גופא לא ידע. והיינו משום דהדבר מפורסם לכל, דניסוך וקיסור וזיבוח והשתחויה אסורים, ולכך חשיב שוגג. ובערוך לנר דחה דבריו, דמה בכך דהרוב ידעי, כיון שתינוק נשבה ולא שמע מעולם על עבודה זרה, חשיב שגגת עבודות. ועוד, דלפי דברי הברכת הזבח צריך ביאור אמאי כתב רש"י שחזר ושמע וכו'. ולכך כתב הערוך לנר, דצריך לגרוס ברש"י "והני עבודה זרה לא ידע דאסירין", וכמו שהגיה בשיטה מקובצת (אות לב), ורש"י אתי לבאר דברי הגמ' דידע דאסירא עבודה זרה והני לא ידע דאסירן, דהכי קאמר, שהיה שבו לבין העכו"ם, אבל לא ידע דהני עבודה זרה שעובד עכשיו נמי אסורות, דכיון דנשבה ולא שמע מנעוריו על האיסור דעבודה זרה, לא איתברר ליה כששמע בעבודה זרה אחת דאסורה בארבע עבודות, דאותו איסור שייך בכל עבודה זרה, ולכך חשיב שגגת עבודה זרה וזדון עבודות. ובליקוטי הלכות גרס נמי כערוך לנר, ופירש, שידע שיש עבודה זרה בעולם, ובהיותו בין העכו"ם וראה אותם עושים ד' עבודות לעבודה זרה שלהם, גם הוא עשה כמותם וחשב שאיננה עבודה זרה, ואחר כך כשיצא מהשביה שמע מישראל שהוא עבודה זרה גמורה, וממילא אסורה בד' עבודות הללו (דאי לא חזר ושמע הלא אין לו ידיעה בסוף ואמאי יביא קרבן), ולהכי קרי לה זדון עבודות שהרי במתכוין עבדה בד' עבודות, אלא שהיה שגגת עבודה זרה, דהא סבר שאינה עבודה זרה.

(כא) גמ', טעי בהדין קרא לית אלהי כסף. כתב הנר תמיד, דלא קשיא למה כתב כן ליתן מקום לטעות, דצריך לדרשא אחרינא כדדייקא בסנהדרין (ז:): אלהי כסף ואלהי זהב הוא דלא עבדי הא דעץ שרי, אמר רב אשי אלוה הבא בשביל כסף ואלוה הבא בשביל זהב, ופירש רש"י (שם) ד"ה אלוה, דיין שהעמידוהו על ידי שנתן ממון למלך על כך, וסוגיא דהתם קאי על המעמיד דיין שאינו הגון. ובכתר ישועה תמה עליו, דהתם דרך אסמכתא דרשו, וקרוב לפשט יותר נכון דרשת המכילתא (שמות כ, כ), הביאו רש"י בפירוש התורה (שמות כ, כ), שלא לעשות הכרובים מכסף וכן שלא יוסיף על ב' כרובים דזהב.

(כב) גמ', סבר כי אסירא התשחואה לעבודה זרה דכסף וזהב וכו'. תמה הבאר שבע, אמאי לא משני הכי בהוריות (ד). גבי הא דפריך, תנן, יש עבודה זרה בתורה אבל המשתחויה פטור, ואמאי הא כתיבא, דכתיב (שמות לד, יד) לא תשתחוה לאל אחר. והכא לא משני כדהתם, דאמרי כי אסירא התשחואה כדרכה אבל שלא כדרכה שריא, ואי בעית אימא דאמרי התשחואה גופא כדרכה הוא דאסיר, דאית בה פשוט ידים רגלים, הא התשחואה דלית בה פשוט ידים ורגלים שריא. ונשאר בצריך עיון. והערוך לנר פירש בסוגיין, כיון דבתורה כתיב "לא תעשון אתי אלהי כסף", אחר "לא תשתחוה להם ולא תעבדם", סבר, דקרא דלעיל איירי דוקא בכסף וזהב, ונקט "השתחואה", כיון דכתיבא ראשונה בקרא, ובודאי דטעה נמי בשאר עבודות, דמהיכי תיתי לחלק, (דלא תעבדם נמי כתיב). ולפי זה תירץ קושיית הבאר שבע, דבהוריות איירי דליכא טעות רק לענין השתחואה, כדתנן שם (דבעינן שלא יעקור כל הגוף עיין שם), ולא שייך להכא דהוי נמי בשאר עבודות, והכא אי אפשר לתרץ כדהתם, דאי ליכא טעות רק בהשתחואה, דכן מוכרח שם דבג' עבודות לא שייך שם למימר הכי כיון דשלא כדרכה שחייב בג' עבודות ילפינן בסנהדרין (ס). מקרא מפורש, דהווי דרשה שהצדוקין מודים בה, מה שאין כן בהשתחואה דחייב שלא כדרכה אינו מפורש, אלא מדרשה יליף ואין הצדוקין מודים, וכן פשוט ידים ורגלים לא שייך אלא בהשתחואה, ואם כן לא משכחת בשאר עבודות, ואכתי תקשי דליתני עבודה זרה בג' עבודות, ועל כרחך דטעות דהכא בכל ד' עבודות איתא, והוי שגגת עבודה זרה. והמצפה איתן תירץ נמי כערוך לנר, והוסיף לבאר, דהטעם דלא משני הכא כדהתם, משום דבגונוי דהוריות היתה השגגה בצורת העבודה, והכא בעי

(יא) בא"ד, כיון דאיהי נמי מיתהנייא משכיבה קרינא בה הנפשות העושות וכו'. לכאורה דבריו צריכים ביאור, הא כיון דכתיב "הנפשות העושות" הרי דאשה בכלל, ומדוע בעינן לטעמא דנהנית גם היא. ואולי יש לבאר, על פי מה שפירש רש"י בראש השנה (כח.), לגבי כוונה במצוות, דההנאה משוויא לשכיבה שם "מעשה", אם כן יש לומר דכוונתו לבאר היאך היא נכללת גם בכלל הנפשות העושות].

(יב) תוס' ד"ה לרבי ישמעאל, תימה מתני' היכי מתוקמא דהא אלא יהיה קדש לא כתיב כרת והיכי משכחת בה חיוב חטאת וי"ל וכו'. השפת אמת ביאר כונת קושייתם, הא בלא יהיה קדש ליכא כרת, וכתב שתירוצם אינו מובן, ויש לומר דרבי ישמעאל מודה לדרשא דרבי עקיבא "דתשכיב קרי", אלא שהביא אזהרה מיוחדת דלא יהיה קדש, והוי תו לאוין מחולקין וכרת אחת אתרווייהו, וכתב דאולי לכך כווננו בתירוצם. ועיין עוד בעולת שלמה. ועיין מה שהבאנו באות ח, ואם כן יש לומר שלכך כיוונו התוס' וכן ביאר בערוך לנר כונת התוס'. אלא דלכאורה צריך ביאור, אמאי בעינן לחילוק לאוין, ולא נימא דגזירה שוה חשיב כאילו כתוב בפני עצמו, כדחזינן להלן (עמוד ב') גבי שוחט ומעלה, (ש.א.ג.). ואולי יש לומר דהגזירה שוה ד"תועבות" לא דמיא לגזרה שוה דהתם].

(יג) גמ', הרי לבו לשמים. הקשה בחירושי הגרי"ז, לראשונים (שהובאו באות טו) דסברי דבאופן שמשתחוה לעבודה זרה חייב אף אי לא קבלו לאלוה, מאי שנא הכא דפטרין כיון דלבו לשמים. ועיין בכתר ישועה דביאר, דבגוונא שהשתחוה לשמים לא הוי כלל מעשה עבודה זרה, ולכך פטור נמי אם עשה כן לעבודה זרה, אבל בגוונא דאין לבו לשמים, אלא דלא קבלו לאלוה, כיון דסוף סוף השתחוה לעבודה זרה חייב.

(יד) גמ', ואי דלא קבליה באלוה לאו מידי הוא. הקשה השיטה מקובצת (אות לא) בשם הרא"ש, מאי שנא מהא דאמרינן בסנהדרין (סד.), בפוער עצמו לפעור דאף דמכוין לביזויי חייב, והא לא קבלה עליה לאלוה דעושה לבזות. ותירץ, דמיירי דקבלה עליה לאלוה לעובדה בזיון, וכן כתבו תוס' בסנהדרין (שם) ד"ה אף על גב. עוד כתב השיטה מקובצת, דלפי מה שפירש רש"י ד"ה הכי גרסינן, לא קשה מידי, דהכא מיירי דאינו עבודה זרה, אבל פעור ומרקוליס דעבודת כוכבים ניהו, המשתחוה להם חייב אף אם לא קבלה עליו לאלוה. ועיין מה שכתבנו באות הקודמת ובאות הבאה.

(טו) רש"י הכי גרסינן אי דלא קבליה, דכיון דלא נעשה לשם עבודת כוכבים. מדויק מדברי רש"י, דאי נעשה לעבודה זרה חייב, אף אי לא קבלו לאלוה, וכן דעת הריטב"א בשבת (עב:). אמנם רש"י בסנהדרין (סב.) ד"ה ואי לא קבלוה, פירש, דלא קבליה לאלוה היינו, דעשה כן לכבוד המלך ולא לשם אלוהות, ולכך לא חשיב מעשה עבודה זרה, אף דהשתחוה לעבודה זרה, וכן דעת הרא"ש הובא בשיטה מקובצת (אות לא) עיין באות הקודמת.

דף ג ע"ב

(טז) גמ', אלא באומר מותר. כתב הבאר שבע, דמהכא מוכח דאומר מותר חייב חטאת, וקשה על מה שכתב רש"י לעיל (ב). ד"ה ועל לא הודע, דאומר מותר אנוס הוא ולא שוגג ופטור מחטאת, וכן הקשה לעיל (ב). בשיטה מקובצת (אות יא). ובשו"ת חוט המשולש סימן ג ובבית הלוי תשובת מהגר"ח מוואלוז'ין (סימן יג) ביאר דמה שכתב רש"י דאומר מותר חשיב כאנוס, היינו דוקא היכא דמעולם לא ידע אותו איסור, אבל היכא דידע ואחר כך שכח, לא חשיב אנוס לפי רבא, ועיין בהגהות הרד"ל שכתב נמי על דרך זו. [אלא דלכאורה עדיין יקשה, אמאי רש"י לעיל לא אוקי לה באומר מותר, בגוונא דידע ושכח. (א.ג.)]. ועיין באות יח.

(יז) רש"י ד"ה אלא באומר מותר, לעבוד עבודת כוכבים דהיינו שגגת עבודת כוכבים ושגגת עבודות. הקשה בשיטה מקובצת (אות ב), אם כן תפשוט ליה הא דבעא מינה רבא מרב נחמן דאינו חייב אלא אחת, דאי נימא דחייב שתים אם כן יש ל"ז כריתות, דעבודה זרה כהאי גוונא חייב שתיים. ולכך פירש, דצריך לגרוס אמר רב פפא, ולא רב פפא אמר, דרב פפא אתי לפרש מה הוא אומר מותר, ובכהאי גוונא משכחת שפיר שגגת עבודת כוכבים וזדון עבודות. ובערוך לנר כתב ליישב, דתנא ושייר, ולכך אין לפשוט מכך את האיבעיא.

(יח) גמ', רב פפא אמר משכחת לה וכו'. כתב הברכת הזבח, דרב פפא לא תירץ דאיירי באומר מותר, כיון דסבירא ליה דאומר מותר אנוס הוא, ומה

הדרק היוזמי

מסכת כריתות דף ג - דף ד

כה אדר - כט אדר התשע"ב

מה שמעידין, כיון דזוממין הן. אמנם הרי"ף בסנהדרין (שם) הביא גירסת רב האי, הואיל וישנן באיה, ויש נוסחאות דגרסי הואיל וישנן באין, וכתב רב האי דשתי הגירסאות נכונות וחד טעמא להו, וביאר הרי"ף דכוונתו, דאף דעדים זוממים אינו בלב, עדיין יש בהם צד שאינו מעשה, והיינו הואיל וישנן באיה, כגון שהעיד אחד מן העדים והשלים עדותו, ואמר לחבירו האם אתה מעיד כמו שהעיד חברך, וענה איה או אין, הרי עדותן עדות, ואם נמצאו זוממין חייבים, הרי שיש אופנים שמתחייב אפילו בלי עקימת שפתיים, דאותיות של "איה" ו"אין" אינן של שפתיים, וכיון שיש אופנים שחייבים בלי מעשה, אף שהעיד בהקצת שפתיים אינה חשובה מעשה, שהרי אפשר גם בלי מעשה. וכן מסיק המלחמות. וביאר דברי רש"י כתב המהר"ץ חיות בסנהדרין (סה:), דלכך דדק רש"י (שם) ד"ה בראיה, לכתוב עיקר חיובא בא על ידי הראיה שמעידין שראו, ולכך חשיב דישנו בראיה.

(ב) גמ', אין לוקין על לאו שבכללות. הקשו התוס' בבא מציעא (קטו.) ד"ה שנאמר, דבפסחים (מא:): מבואר דבין לאביי בין לרבא דהתם, נזיר לוקה בנפרד על זג ועל חרצן, וכן מבואר (שם) בבא מציעא, דהחובל רחיים ורכב לוקה שתיים, והא דפליגי היינו לגבי האיסור ד"כל אשר יעשה מגפן היין", וכן במשכון לגבי איסור "כי נפש הוא חובל", אבל על הפרטים ודאי שלוקים. ותירצו התוס', דוג וחרצן וכן רחיים ורכב שני שמות ניהו, ולכך ודאי דהלאו קאי אכל חד וחד בנפרד, אבל הכא גבי חלב, שם חלב אחד הוא בין של שור, בין של עז ובין של כבש, ועל כן איתא בגמ' דאינו לוקה אכל חד וחד, וכן כתב בשיטה מקובצת הכא (סוף אות ה).

(ג) גמ', שם. כתב השיטה מקובצת (ריש אות ה), דאפילו לרבא דאמר בפסחים (מא:), דלוקין על לאו שבכללות, הכא מורה דלא לקי אכל חד וחד, דהכא האי דכתיב "שור כבש ועז" היינו כדי לפרש את הסתום, דהא כתיב "כל חלב וכל דם לא תאכלו" ולא פירש איזה חלב, ואתי האי קרא לפרש, ולא דמי לחרצנים וזג, דהתם אכל חד מחייב, דלא בא לפרש את הסתום, דרק אחרי שפרטה התורה חרצנים וזג כתוב "כל אשר יעשה מגפן היין".

(ד) רש"י ד"ה ורבנן סברי, בסוה"ד, דחדא מיהא לקי. כתב השיטה מקובצת (אות ה), דאף דבמנחות (נח:), איתא לחד מאן דאמר, דאף אחד לאו לא לקי, והכא נקטה הגמ' בפשטות דחדא לקי. היינו משום דהכא אינו כשאר לאו שבכללות, דהוי לאו של שם אחד "חלב", ושור ועז אינו אלא פירוט, אבל התם אין הלאו מבואר כי אם על ידי הפרטות דכתיב "אל תאכלו ממנו נא ובשל מבושל", דבלי "נא ומבושל" אין שום איסור. ועיין עוד בשפת אמת באופן אחר.

(ה) גמ', הוה אמינא נילף שור ושור משבת. כתב הרד"ל, דאותה גזירה שוה התקבלה לדברים אחרים, כמבואר בבא קמא (נד:) ולכך היה הוה אמינא דלילף מינה.

(ו) גמ', רחיה ועוף כיוצא בהן. הקשה בשיטה מקובצת (אות ז), דאם כן לא יכתוב שור אלא סתם חלב, ואנן ידעינן דכל חלב אסרה תורה מדלא פירטה. ותירץ, דאפשר דלא הוה ידעינן דגם חלב עוף בכלל, ולכך הוה אמינא דלכך כתבה תורה שור, דנילף משור שור מסיני דאפילו עוף בכלל, וכן כתב המצפה איתן. והרד"ל תירץ, דהוה אמינא דאפילו חלב וקרבי דגים אסור, ולכך התורה פירטה.

(ז) גמ', כי כתיב קרא בעניינא דקדשים. הקשה בשיטה מקובצת (אות יט), הא עוף איתא בקדשים, ואם כן שמעינן מינה דגם חלבו אסור, ואין הדין כן. ותירץ, לפי מה שכתב לעיל (באות ז) הובאו דבריו באות הקודמת, דמסתם חלב לא מרבינן חלב עוף, דאין זה במשמע, אתי שפיר, דלא היינו מרבים חלב עוף מהא דאיירי בענייני קדשים. [ולכאורה צריך עיון מאי קשיא ליה, הרי מה שלמדנו מעניינא דקדשים אין הכוונה דמה שיש בו דין קדשים יש בו דין חלב, אלא דמה שנחשב בקדשים חלב להקטרה, נחשב חלב לענין איסור אכילה, ואם כן עופות דלית בהו דין הקרבת חלב, לא שייך ללמוד לאיסור מקדשים, ועיין חולין (צג:)].

(ח) גמ', עז למא לי. הקשה בשיטה מקובצת (אות כו), הא אי לא כתיב עז, הוה אמינא דחלב עז שרי, דליכא למילף משור וכבש, דמה להצד השוה שבהן שכן יש בהם צד ריבוי אצל מזבח. ותירץ, דסמך אתירוצא דלעיל, דכולי עלמא ילפי דבר מעניינו, והכא נמי נימא, דמה גבי קדשים איירי בשור כבש ועז, אף חלב אסור בכלם. ורבנן סברי דכיון דכתיב שור וכבש ולא עז, לא הוה ילפינן מקדשים.

לאשכוחי שגגה בעבודה זרה גופה, ועל כן משכחת לה ששגג דסבר דלא אסירא אלא עבודת כוכבים דכסף וזהב ולא דשאר מינים, ולא דווקא דסבר השתחוויה מותר בשאר מינין דהוא הדין בכל העבודות.

(כג) גמ', שם. הקשו התוס' בזבחים (קז.) ד"ה הני, מאי קשיא לגמ' דילמא מתניתין רבי יוסי הגלילי היא, דסבר התם, דהמעלה אברי פנים בחוץ פטור, ונשאר בקושיא.

(כד) גמ', ידעוני וכו' הואיל ואין בו מעשה. פירש רש"י בסנהדרין (סה.) ד"ה ריש לקיש אוב וידעוני, דלא חשיב מעשה, כיון דהידעוני אינו מדבר בשעת מעשה הכנסת עצם, אלא לאחר שהעצם בפיו הוא מדבר מאליו, והטעם דעצם הכנסת העצם לא חשיב מעשה, ביאר בכתר ישועה, דלאחר שהעצם בפיו אינו מדבר מאליו ממש, אלא צריך שיכוין כוונות כל שהן. נויש להעיר, דברש"י לא הוזכר כלל שצריך לכוין. ולכאורה יש לבאר על פי מה שכתב בדרך אמונה (פ"ג משמיטה ויובל ה"ה בביאור הלכה), ליישב הא דאין לוקין בעשה דמגרש שדה, משום דהזריעה גופא אינה איסור כיון שיכול לעקור לאלתר, וכל האיסור אינו אלא לקיימו, ולא שייך ללקות דאין בו מעשה. והכי נמי בידעוני, כיון דלא מדבר מיד בשעת ההנחה בפיו, לא שייך לדון ההכנסה כמעשה, אלא האיסור במה שמקיימו בפיו, והוי לאו שאין בו מעשה. (א.ב.א.).

(כה) גמ', שם. כתב הרמב"ם (פ"ו מעבודה זרה ה"א), העושה אוב וידעוני ברצונו בודוין חייב כרת ואם היו שם עדים והתראה נסקל, היה שוגג מביא חטאת קבועה. ותמה הלחם משנה, הא לגמ' דידן אין ידעוני חייב חטאת אלא לרבי עקיבא אליבא דרבי יוחנן, והרמב"ם דפסק כרבנן (בפ"א מהלכות שגגות ה"ב), היאך מחייב בידעוני קרבן. ותירץ, דמלשון הרמב"ם (שם בהלכות שגגות) יש לדקדק דתרי גווני ידעוני איכא, חד דאית ביה מעשה וחד דלית ביה מעשה, דהיינו המדבר עתידות מבלי שימת עצם, חשיב ידעוני שלא על ידי מעשה, ונקרא כן מפני שרוב המדברים צופים עתידות משימים עצם. ויש ידעוני במעשה, דהיינו על ידי שימת עצם, דלדעת הרמב"ם הוי מעשה, ודלא כרש"י שהבאנו באות הקודמת. אמנם עיין בחידושי הר"ן (סנהדרין סה.) דסבר, דכל היכא דאפשר לעבור שלא על ידי מעשה, גם אם עושה מעשה אינו חייב קרבן, ודלא כרמב"ם.

(כו) גמ', ונימא ידעוני ולא נימא בעל אוב. ביאר הערוך לנר, דאף דאין מעלה לשנות ידעוני יותר מאוב, הכי קשיא לגמ', דניתני ידעוני כי היכי דלא נטעה בדידעוני פטור מחטאת כיון דאין בו מעשה וכדאמר ריש לקיש.

(כז) גמ', אמר רבא שאני מגדף הואיל וישנו בלב. פירש רש"י ד"ה וישנו בלב, דהעיקר תלוי ברוע לבו שידע למי גידף, מה שאין כן השתחואה אנו רואים את המעשה שמשתחווה לעבודה זרה. והקשה הרש"ש, הא במשתחווה נמי תלוי במה שבלבו, דאם לבו לשמים אין בכך כלום, וכדאמרין לעיל (ג.) [ולכאורה יש לחלק, דגבי מגדף גוף האיסור הוא מה שמגדף בלבו לה', אלא דיוצא בפועל על ידי דיבור, אבל בהשתחואה גוף האיסור היינו מעשה ההשתחואה, אלא דאם לבו לשמים פטור, כיון דלא חשיב מעשה עבודה זרה]. ובשיטה מקובצת לעיל (ג.) אות לח) פירש, דבמגדף תלוי בלבו, שהרי אם נתן שם שמים לאבן בעלמא, וגידף פטור, כיון דלא בירך השם, אבל בעבודה זרה אם נתן לאבן בעלמא שם עבודה זרה והשתחווה לה חייב, וכן פירש רש"י בסנהדרין (סה.) ד"ה הואיל וישנו בלב. ועיין שם בתוס' ד"ה הואיל וישנו בלב.

(כח) גמ', שם, בגליון ברש"י פירש, דבמגדף עיקר האיסור במחשבת הלב, אבל בעבודה זרה עיקר האיסור הוא כפיפת קומתו, שהרי אילו היה מקבל את העבודת כוכבים בדיבור בלא השתחוויה לא היה מתחייב, דהיינו, דעיקר המחייב הוא הכפיפה. והקשה הרש"ש, דבסנהדרין (דף ס:) תנן להדיא, דהמקבל עבודה זרה לאלוה עובר בלא תעשה וכן באומר לו אלי אתה. ובערוך לנר תירץ, על פי המתבאר בסנהדרין (סג:), דאפילו לרבי יוחנן דמחייב קרבן אהשתחואה, מכל מקום על אמירת אלי אתה, לא מחייב קרבן. וכן תירץ המנחם שלמה (אות נו).

דף ד ע"א

(א) גמ', הואיל וישנן בראיה. פירש רש"י ד"ה הואיל וישנן בראיה, עיקר עדותן בראית העין שמעידין מה שראו. והקשה הרמב"ן במלחמות בסנהדרין (טז: מדפי הרי"ף), הא דיבורם גרם להם ולא ראייתם, דהא לא ראו מעולם

הדרגת היוזמי

מסכת כריתות דף ד – דף ה

כט אדר – א ניסן התשע"ב

דף ד ע"ב

ט) גמ', אבל חלב מוקדשין דהותר מכללו. ביאר בשיטה מקובצת (אות יב), דהותר מכללו לגבוה, היינו דאף דבעינן ממשקה ישראל, וחלב אסור, מכל מקום הותר להעלות לגבוה, וכן כתב הרש"ש. ועיין מה שכתבנו באות הבאה. ובאות שלאחריה.

י) רש"י ד"ה חלב מוקדשין הותר מכללו, דהא אליה אקרי חלב וכו'. הקשה בשיטה מקובצת (אות מ), איזה איסור הותר כאן דקרי ליה הותר מכללו, ועיין ברש"ש. והערוך לנר הקשה עוד, דלדברי רש"י הלשון דחוק, דקאמר הווה אמינא מדהותר "בשרן" אשתרי נמי חלבן, הא בשרן לא הותר, אלא הוי ליה לינקוט, מדהותר "חלב אליה" שאר חלב נמי שרי. ועוד, הא לענין איסור אכילה, אליה דכבש לא אקרי חלב, דהא מי שאוכל האליה לא חייב משום "אוכל חלב", אלא משום אוכל קדשים, ואיך מדמה מה שלא נצטוו להקריב לגבוה, להיתר חלב מכללו. ולכך פירש, ד"הותר מכללו" מתייחס על המוקדשין (דמצינו בגמ' שכינו מוקדשין בלשון יחיד), ולא על חלב, דהיינו דהמוקדשין היו אסורין קודם זריקה, והוה אמינא דכיון דהתירה תורה בשרם באכילה על ידי זריקת הדם, חלבם נמי יהא מותר. ועיין עוד במקור ברוך (ח"א סימן יג), ובזכר יצחק (סימן לו). ובכתר ישועה דקדק בדבריו, היאך הווי סלקא דעתא דזריקה המתרת בקדשים, יחשב קולא לגבי חולין שלא נאסר כלל משנשחטה. וכתב, דמסתמא גמ' סברה דהנאסר והותר, חשיב קיל נגד מה שלא נאסר כלל, עיין שם. אלא דכתב הערוך לנר, דלדבריו צריך לגרוס בגמ' "הותרו מכללן" בלשון רבים. ועיין ברבינו גרשום שכבר קדם ופירש כלערך לנר, ואמנם גרס "הותרו מכללן". ועיין באות הבאה ושלאחריה.

יא) רש"י שם, עיין באות הקודמת, באמתחת בנימין ביאר דברי רש"י, דכיון דבבבדשים אשכחן דגם האליה נקראת חלב, וכדכתיב "חלבו האליה" (ויקרא ד), דהיינו דדין האליה בכבש להקריבה, כמו כל החלב, ואפילו הכי לא נאסר חלב האליה לאכילה משום דדרשינן (חולין קיז). "כל חלב שור וכשב ועז" דבר השוה בשור כשב ועז, אלא דבכבש אליה לגבוה סלקא ואינו נאכל, ושור ועז הותרו לאכילה כשאר בשר קדשים, דתיכף אחר שזרק הדם והוקטרו האימורים, הותר הבשר לאכול, ובתוך הבשר הוי נמי אלות השור והעז, דהיינו "הותר מכללו" דהאליה חלב מיקרי, והוי אמינא דלאחר שהותר בשר המוקדשין לאכול, ההיתר כולל נמי אלות העז והשור הנאכלין, הותר נמי חלבן, דאם נשאר כזית חלב אחר על הבשר יהיה מותר לאוכלו, צריכא, אבל לענין חולין לא מצינו שהאליה נקרא חלב ואם כן אף שהותר לאכול אין החלב של חולין בגדר הותר מכללו. וכן פירש האבן ישראל.

יב) גמ', הוה אמינא מדהותר בשרן וכו'. כתב בהגהות רז"ו וואלף, דמרש"י ד"ה הותר מכללו נראה, דלא גרס להני תיבות. אבל רבינו גרשום גרס לה, [ולשיתנו בביאור דברי הגמרא שההיתר הוא מחמת הבשר כמובא באות הקודמת]. והרד"ל ביאר האי גירסא, דההיתר בקדשים הכוונה למליקת העוף שהכשר הקרבת העוף הוא במליקה ולא בשחיטה, ובאמת על ידי המליקה הוי נבילה, אלא שהותר איסור נבילה, והוה אמינא דכי היכי דהותר בשרן מאיסור נבילה כן הותר חלבן מאיסור חלב.

יג) גמ', אישתרי נמי חלבן. הקשה השיטה מקובצת (אות יב), מאחר דבחולין אסור, אם כן איסורא להיכא אול, אטו משום דאקדשה פקע איסור חלב מינה. ותירץ, דאפשר לאוקמא בוולדות קדשים, ומקדושת אמנ הן קדושים שלא היה בו איסור חלב מעולם. [ולכאורה צריך לומר, דאזיל כמאן דסבירא ליה בהויתן הן קדושים, דלא קדים איסור חלב, כמבואר להלן (כג.) ובתוס' ד"ה בוולדות קדשים. (ש.א.ג.)].

יד) גמ', רבי יהודה אומר חלב מוקדשין לוקה שלש. הקשה בשיטה מקובצת (אות ה), הא רבי יהודה לית ליה אסור חל על איסור כדאיתא בחולין (ק). ותירץ, דאיסור חלב קיל כיון דהותר מכללו אצל חיה, ולכן אתי איסור קודש ואיסור נבלה וחייל עליה. [ובסוגיא להלן (כג.) אמרינן, דגם למאן דסבירא ליה דאין איסור חל על איסור אפילו בבת אחת, משכחת לה איסור חלב במוקדשין, או משום דבבבדשים אמרינן איסור חל על איסור, או דבהויתן הם קדושים וחל בבת אחת].

טו) גמ', וכל זר לא יאכל קדש. האי קרא כתיב בפרשת אמור (ויקרא כב י), והקשה בשיטה מקובצת (אות ו), דההוא קרא גבי תרומה כתיב וכדאיתא בקידושין (סט:), ואיך ילפינן מיניה איסור זרות לגבי קדשים. ותירץ, דיש לומר דמכל מקום יש כאן אזהרה למעילה דילפינן חטא חטא מתרומה

כדאשכחנא בסנהדרין (פד). וכן כתבו התוס' בזבחים (לג): ד"ה ההיא, ובמנחות (עד). ד"ה לאו זרות, ועיין באות הבאה. והתוס' בזבחים (לג): ד"ה ההיא, כתבו, דהר"י מאורליינש משום האי קשיא לא גריס "וכל זר לא יאכל קדש", אלא "זר לא יאכל כי קודש הם" דכתיב גבי קודש עצמו בפרשת תצוה (שמות כט, לג), וכן הביא בשיטה מקובצת (אות ה). אמנם התוס' במנחות (עד). ד"ה לאו זרות, הקשו עלה מהא דאיתא במכות (יח): דלפי אהאי לאו דוקא היכא דהקודש חזי לכהנים, וכאן דאיירי בחלב דאסור לכהנים, לא לקי, ומשום הכי גרסי בגירסא דידן. אבל תוס' בשבועות (כד): ד"ה והרי אשם, מיישבים, דאף דחלב לא חזי לכהנים, מכל מקום כיון דקרינן בהאי קרבן, "ואכלו אותם אשר כופר בהם" דהיינו בשר, שייך ביה איסור "וכל זר לא יאכל", ומאי דאמרינן במכות דלא לקי בדלא חזי לכהנים, לא אתי למעוטי אלא בשר חטאת ואשם לפני זריקת דמים, דלא קרינן ביה "ואכלו אותו וכו'".

טז) גמ', שם. בשיטה מקובצת (סוף אות ו) הביא, דהקשה הרב ר' אלחנן, דלילקי נמי משום "כליל תהיה", דאמרינן במנחות (עד:), כל שהוא בכליל תהיה יש לא תעשה באכילתו. ותירץ הרא"ש, דמיירי באימורין שנפסלו דליתנהו בכליל תהיה. והתוס' במנחות (שם) סוף ד"ה לאו זרות תירצו, דגמ' דידן לא הביאה להאי לאו כיון דפליגי התם לגביו. עוד תירצו, דהוי "לאו שבכללות", הלכך לא לוקין עליו.

יז) גמ', הילכך דם נחש וכו'. הקשה השפת אמת, מדוע תחילה נדחקה הגמ' לבאר אמאי בעינן היקישא, הא איכא לתרוצי בפשיטות דבעינן היקשא לנחש שאינו מטמא, אבל דמו ובשרו מצטרפין לענין איסור אכילה, ונשאר בקושיא.

יח) רש"י ד"ה לאכילה, בכזית. הגרע"א בגליון הש"ס ציין, למה שכתב רש"י ביבמות (קיד:): ד"ה משהו, דאיסור אכילת שרצים הוא בכעדשה כמו טומאתם. וכן הוא ברש"י בעבודה זרה (סט). ד"ה ארמטוטי. ויש להוסיף דכך כתב כן גם בחולין (קכ:): ד"ה שרצים. ואם כן קשיא דסתר דבריו, וכן הקשה בערוך לנר. ותירץ, דהא דהשיעור בכעדשה היינו דווקא בשמונה שרצים שהם מטמאים, וצריך לומר דמה שכתב רש"י כאן דהוי בכזית, היינו בשאר שרצים, דלא מטמאו בכעדשה, עוד תירץ בעולת שלמה, דבמעילה (טו:), אמרינן דאיסור אכילה בכעדשה, היינו דווקא לאחר מיתתן, דמשום הכי השיעור כטומאתן, אבל מחיים גם השמונה שרצים אסורים רק בכזית, וכן פסק הרמב"ם (פ"ב ממאכלות אסורות ה"ח), ואם כן יש לומר דרש"י הכא איירי מחיים.

יט) גמ', אמר רבא שלש כריתות האמורות בדם וכו'. הקשה בשיטה מקובצת (סוף אות לח), אמאי לא תני במתניתין חילוק חטאות בדם, דאם אכל של חולין ושל קדשים ודם התמצית חייב שלש חטאות. ותירץ בשם הרא"ש, דשם דם חד הוא, ולענין קרבן אינו מביא אלא אחד.

דף ה ע"א

א) תוס' ד"ה אם כן לכתוב, בתוה"ד, לא אתי דגן שכן יש בהן צד ריבוי אצל מזבח. ביאר המים קדושים, דאף דחייטין נמי בכלל דגן וחייטין אתי למנחות, וכן שעורין למנחת עומר ומנחת קנאות, מכל מקום איכא שאר מיני דגן שאין בהם למזבח, ולא הוי ידעינן דלקי עלייהו.

ב) גמ', אמר רבי ינאי לעולם וכו'. כתב הערוך לנר, דמייתי ארבע דרשות הללו ובסדר זה דווקא, משום דכל אחד אשמועינן חידוש יותר גדול בכח הגזירה שוה. דרבי ינאי אשמועינן דעונשים כרת בפיגול על פי גזירה שוה, ורבי סימאי אשמועינן טפי, דאפילו היכא דעיקר האיסור לא ידעינן במה איירי ואמה ענש הכתוב כרת, ילפינן מגזירה שוה לפרש דהכרת קאי בנותר. ואבבי הוסיף, דאפילו היכא דלא ידעינן לא האיסור ולא העונש, שפיר ילפינן מגזירה שוה, וכמו בתו מאנוסתו. ורב אשי הוסיף, דבהנך קמייתא לא ילפינן רק חדא מחדא, מכל מקום אף בנסקלין דלא כתיב רק בחדא, וכולן בעו למילף מאחד, דרשינן בגזירה שוה.

ג) גמ', אמר רבי ינאי וכו' דא"ר יוחנן. הקשה הבאר שבע, היאך קאמר רבי ינאי דא"ר יוחנן כו', הא ר' ינאי רבו המובהק של רבי יוחנן היה. ועל כן כתב, דלא גרסינן ליה כאן, אלא לאחר מיכן גבי אמר ר' סימאי לעולם אל תהי גזירה שוה קלה בעיניך כו' דאמר ר' יוחנן תני זבדא בר לוי יליף קדש קדש כו', וכן איתא בהדיא בזבחים (כח:). אבל הערוך לנר כתב, דלא בעינן להגיה,

לעשותו לציבור לכשירצה. אבל בקרית ספר (פ"א מכלי המקדש ה"ד) כתב, דמ"לכם" ילפינן דלמסורו לציבור שרי, וללמד בו פטור משום דלא הוי כמוהו, כיון דאינו עושה למשחה. נודבריו אתי שפיר, לפי הבנת הרדב"ז ברמב"ם (הובא באות הקודמת) דענין המסירה לציבור, היינו למשוח אחרים, ולפי זה קשה לפרש כדברי התוס' יו"ט, דהדרשה אחת היא, דהא אין קשר בין שני ההינים. עוד יש לומר, דהילפותא מ"לכם", דדוקא לצורך הפרטי אסור, אבל אם עושה לענין אחר מותר, דלא חשיב לכם, והוא מאי דילפינן מקטורת].

(ו) גמ', שלא יניח משקל במשקל. פירש רש"י ד"ה שלא יניח, שלא ישקול במנין דמר דרור ויחזור וישקול קדה כנגד המר דרור, אלא כל בושם ובושם שוקל כנגד הברזל. בשיטה מקובצת (אות כ) הביא פירוש אחר מהרא"ש, דהיינו שלא יניח משקל כדרך שרגילין לעשות משקל תוך משקל, אלא כל משקל צריך להיות חתיכה אחת. ובדעת זקנים מבעלי התוס' (שמות לב לד) כתב, דלא ידע אמאי לא יעשה כן. וואולי יש לומר, דכיון שיש לחוש שזה יחסר מעט, אם כן נמצא דהשקילה לא מדוייקת, ודין הכרע הוא דין נוסף, לאחר השקילה, שצריכה להיות מדוייקת, דאי לאו הכי לא הווי שם שקילה, ולאחר מיכן, יש דין הכרע להוסיף קצת, ואין המידה תלויה בתוצאה אלא באופן המדידה].

(יא) גמ', תנו רבנן שמן שעשה משה במדבר וכו' דברי רבי יהודה א"ל רבי יוסי וכו'. לכאורה צריך עיון מאי נפקא מינה בפלוגתא זו, הרי לא קאי למיסבר קראי. ויש לומר, דכיון שאסור לעשות כמעשה וכמשקל שעשה משה, כמו שכתב הרמב"ם (פ"א מכלי המקדש ה"ד), וביאר הערוך השולחן העתיד (הלכות כלי המקדש כלל יז אות ב), דהרמב"ם דקדק לומר "כמעשה הזה", לומר דאם לא שראן במים או לא בישלם פטור, ואם כן איכא נפקא מינה מהו האופן האסור. (ש.א.ג.). אמנם עיין בכתר ישועה שהביא קושיית הפנים יפות (כי תשא), דלרבי יהודה דבנס היה דהא אפילו לסוך העיקרין אינו מספיק, קשה, איך אפשר שיעבור על "איש אשר ירקח כמוהו כו" הא לא הועיל כלום בריקוחו כו'. ותיירץ הכתר ישועה, ד"כמוהו" לא קאי אלא אשיעור הסממנים והשמן, ולא על אופן ריקוחו, ולר' יהודה דשל משה היה על ידי בישול העיקרין ובנס, אם ירקח אחר באופן דר' יוסי, יתחייב נמי לר' יהודה כל שהיה שיעור הסממנים והשמן כשל משה, והרי אופן הריקוח דמשה לא נתפרש בתורה דנימא ד"כמוהו" קאי אאופן ריקוחו של משה. [ואם כן שוב ליכא נפקא מינה].

(יב) גמ', הביאו עיקרים ושלקום במים והציף עליהם שמן. הרמב"ם (פ"א מכלי המקדש ה"ב) הוסיף, ובישל הכל על האש עד שאבדו המים ונשאר השמן. וכתב הערוך השולחן העתיד (הלכות כלי המקדש כלל טז אות י), דאף דבברייתא לא הוזכר כלל נתינה על האש, מסתמא כך הוה כדי שיקלוט הריח. וכן כתב הרמב"ן בפירושו התורה (שמות ל, כה). אבל החק נתן בהוריות (יא:), העיר, דרש"י בהוריות (שם) ד"ה ומציף עליהם, פליג על הרמב"ם, דכתב דמציף עליהם שמן לאחר שהוציאם מן המים.

דף ה ע"ב

(יג) גמ', וכי נס אחר נעשה בשמן המשחה והלא ניסים הרבה וכו'. ביאר המצפה איתן בהוריות (יא:), דרבי יוסי סבר דהוה נס בשמן המשחה דלא נחסר ממנו כלום, אבל כל מאי דהוה מצי משה לעשות בעצמו בלי לסמוך על הנס עדיף טפי, וכדאמרין בפסחים (סד:), דאין סומכין על הנס. ורבי יהודה מודה דבעלמא אין לסמוך על הנס, ושאני הכא, כיון דגלי ביה קרא שנעשה בו הרבה ניסים, כדכתיב "יהיה זה לי לדורותיכם", דכולו קיים לעתיד לבוא, ומזה למד משה שיהא סומך על הנס גם בעשייתו.

(יד) גמ', וכולו קיים לעתיד לבא. כתב הרמב"ם (פ"א מכלי המקדש ה"א), מצות עשה לעשות שמן המשחה. והקשה הערוך לנר, כיון שייסד הרמב"ם בספר המצוות (שרש ג) דלא מנינן במנין המצוות הנך דלא נהיגי לדורות, וכיון שלא נעשה שמן המשחה חוץ משל משה רבינו, כדאמרין הכא, למה מנה הרמב"ם מצוה זו. ותיירץ, דבכלל המצוה שישמור השמן ולא יאבדו, וזה בכלל "יהיה זה לי", לכך שפיר הוי מצות עשה שנוהגת לדורות. והמנחת חינוך (מצוה קז) תירץ, דהמצוה הנוהגת לדורות הוא למשוח בו הכהנים והמלכים. וכן כתב בשולחן הערוך העתיד (הלכות כלי המקדש כלל טז אות ג). ועיין באות הבאה.

דלא ר' ינאי אמר האי דא"ר יוחנן, אלא דהגמ' מפרשת מאי דאמר ר' ינאי דלא למדו אלא מגזירה שוה, דהגזירה שוה היינו הגזירה שוה ששנה ר' יוחנן, ויש כיוצא בזה בגמ' וכן לקמן בהא דר' סימאי, לא מיייתי ר' סימאי בעצמו גזירה שוה אלא דהמ' ביארה מה היא דתניא. וכן הוכיח מעוד מקומות המנחם שלמה.

(ד) גמ', אמר אביי וכו' שהרי בתו מאנוסתו וכו'. הקשו התוס' בסנהדרין (עו). ד"ה אמר אביי קל וחומר, דהתם משמע דלא בעי אביי לגזירה שוה למילף בתו מאנוסתו, אלא יליף לה בקל וחומר.

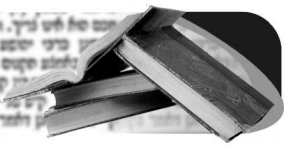
(ה) גמ', ללמוד בו אן למסרו לציבור. בשיטה מקובצת (אות יד) גריס, ללמוד בו על מנת למסור לציבור, דהיינו שהכל הוא ענין אחד. ובחידושי הגרי"פ פערלא על הרס"ג (ח"ג מנין ע"א עונשין עונש יא ד"ה מנין) כתב, דלפי זה מאי דשנינו "ללמוד בו" אין הכוונה לפטור אחר אלא לתוספת חידוש, דאף אי עיקר עשייתו כדי להתלמד אופן עשיית השמן, מכל מקום אם דעתו למסרו לציבור שרי. אבל הרמב"ם (פ"א מכלי המקדש ה"ד) כתב "אבל אם עשהו להתלמד אן ליתנו לאחרים פטור". וביאר הבאר שבע, דהרמב"ם גרס כגירסא דידן, דהיינו דנאמרו כאן ב' פטורים, א. דאי עושה את השמן להתלמד, ב. דאם מוסר השמן לציבור פטור. וכן כתב האור שמח בדעת הרמב"ם (פ"א מכלי המקדש ה"ד), ועיין באות הבאה]. ועיין עוד במנחת חינוך (מצוה קט אות ב). אמנם הרדב"ז (שם) כתב, שבגמ' שנינו האי לישנא גבי שמן אגב הלשון בקטורת לקמן (ו.), אבל הרמב"ם כתב בפשוטו שבשמן המשחה עושה השמן כדי ליתנו לאחרים. וכן כתב ובחידושי הגרי"פ פערלא על הרס"ג (שם ד"ה אלא). ועיין באות הבאה.

(ו) גמ', למוסרו לציבור. הקשה השיטה מקובצת (אות יד), כיון דמבואר לקמן (עמוד ב'), ששמן שעשה משה כולו קיים לעתיד לבוא, אם כן היכי משכחת לה שעושה למסור לציבור, דלעולם לא היו צריכים לשמן אחר, ואיך שייך פטור על דבר שלא היה ולעולם לא יהיה. ותיירץ, דאף דלא צריכין ליה, אם עשאו למוסרו לציבור פטור. ולכאורה כוונת האי שינויא, דאפילו אם לא היו צריכים לשמן מכל מקום אין פסלות על שמן אחר שלא עשה משה, וכמו שכתבנו לקמן (עמוד ב' אות טו) בשם הגרי"פ פערלא (ח"ג מנין ע"א עונשין עונש יא ד"ה ועב"פ וד"ה אלא), ולכך אפילו אם אינו נוגע לציבור מכל מקום איכא עליה שם שמן המשחה, והוא דשנינו בברייתא דכיון שעשה השמן למוסרו לציבור פטור]. ועיין עוד בשו"ת אגרות משה (יורה דעה חלק ג סימן לג). והתוס' בניזיר (מוז). ד"ה וכן תירצו, דאיירי בעשאו בזמן משה, קודם שעשה משה, למסרו לציבור, אי נמי למסרו בכל זמן לציבור ללמדם שידעו לעשותו, ולא שמוסרם שימשחו ממנו. ועיין בבאר משה ובברכת ראש שם ובמה שביארנו שם באות ט. וכאן באות יא). ועיין עוד מה שכתבנו באות ח' בשם הרדב"ז (פ"א מכלי המקדש ה"ד), דדעת הרמב"ם (שם) דאין חיוב בעשה שמן כדי שימשחו אחרים בו, וכתב האור שמח (שם), דהרמב"ם שינה מלשון הגמ' וגרס "או ליתנו לאחרים", כדי שלא יקשה קושיית השיטה מקובצת, דבהכי מייירי הכא, שעשה למוסרו לציבור. אמנם דעת השיטה מקובצת, הובאה באות הקודמת.

(ז) גמ', למוסרו לציבור פטור. כתב הבאר שבע, דנקט פטור אגב סיפא דקתני לסוך בו חיוב, אבל אין הכוונה דפטור אבל אסור, אלא מותר. וכן כתב בהר המוריה (פ"א מכלי המקדש ס"ק י), דמהיכי תיתי לאסור, כיון דכתיב "לא תעשו לכם", לכך דווקא הוא דאסור.

(ח) גמ', לסוך חיוב. הקשה הרדב"ז (פ"א מכלי המקדש ה"ד), דלכאורה נסתר מהרישא לסיפא, דמסיפא דברייתא דקתני "לסוך בו חיוב", משמע להימשח הוא בעצמו, אבל למוסרו לאחרים שימשחו בו פטור, מאידך ברישא אמרינן "למוסרו לציבור פטור", דהיינו דוקא לציבור, אבל לאחרים שימשחו בשמן אסור. ותיירץ, דצריך לומר דכוונת הברייתא, דהעושה למסור לאחרים נעשה כאילו עשאו למוסרו לציבור ופטור, דהחיוב הוא רק כשעשה לסוך עצמו. עוד תירץ, דהאי ציבור דקתני היינו אחרים, שהרי אין לפרש ציבור ממש, דלא היו צריכים שמן המשחה, דהשמן שעשה משה קיים היה לדורות. ועיין מה שכתבנו לעיל אות ו.

(ט) גמ', לכם הוא דאסור אבל למוסרו לציבור פטור. כתב התוס' יו"ט (במשנה א'), דלפי הרמב"ם הובא באות ה, אף דליכא אלא מיעוט אחד, מכל מקום אפשר למעט נמי על מנת ללמוד וגם למסור לציבור, כיון דעל מנת ללמוד בכלל למוסרו לציבור, הואיל שמה שעושה עתה להתלמד יהיה לתועלת

הדרגת היוזמי

מסכת כריתות דף ה – דף ו

א ניסן – ב ניסן התשע"ב

והערוך לנר תירץ, דהא דבעי משיחה בקשישי, היינו בגוונא שהעם קובע את המלך, אבל המלך עצמו יכול ליתן המלוכה למי שירצה מבניו, וכיון ששלמה הומלך על ידי דוד לא הווי בעי משיחה, אי לאו דהוה מחלוקת אדוניה.

כב) רש"י ד"ה ולא מלכי ישראל, בסוה"ד, אבל שאול נמשח. כתב הבאר שבע בהוריות (יא:), דנראה מרש"י דשאול נמשח בשמן המשחה, וכן נראה דעת התוס' (כאן) ד"ה מלכי ישראל. אבל הרד"ק (שמואל א י, א), כתב, דשאול נמשח באפרסמא דכיא, ולא בשמן המשחה, ועיין מה שכתבנו להלן (ו) אות ח.

כג) גמ', ולמה נקרא שמו שלום שהיה שלם במעשיו. ביאר המהרש"א בהוריות (יא:), דאף דכתיב ביה בדברי הימים (ב לו, יב) "ויעש הרע בעיני ה'". היינו מה שלא נכנע לפני ירמיה הנביא, ועבר על שבועת נבוכדנצר, אבל לא חטא יותר.

כד) גמ', קה יצדיק עליך את הדין וכו'. ביאר המהרש"א בהוריות (יא:), דדורו של צדקיהו היו ראויין לגלות, ונצלו בזכותו, כדאמרינן בערכין (יז), ואמר ליה נבוכדנצר דאם יחטא ויעבור על השבועה, ה' יצדיק על ידו את הדין, לקיים גזירת הגלות.

כה) גמ', שמה חס ושלום מעלתי בשמן המשחה. פירש רש"י ד"ה שמה, דדאג שמה שם יותר מדי שמן, וכן כתב הר"ף בהוריות (על עין יעקב שם דף יא:), דלכך יצאה בת קול ואמרה "כטל חרמון וגו'", כלומר כשם שהטל אינו יורד במקום אחד, כך דרך השמן ביציקתו יורד לכאן ולכאן. אבל רש"י בהוריות (יא:), ד"ה שמה, פירש, דדאג שמה נגע בו כשהלבישו, והקשו הרש"ש והר"ף (שם), דהלבישה קדמה למשיחה, ואם כן מה חשש.

דף ו ע"א

א) גמ', בבואה רבבואה. פירש הכותב (על העין יעקב הוריות יא:), בשם הרמ"ה, דכשהצל מוטה, נראים שני צללים, אחד חזק ואחד חלוש שאינו ברור וגלוי כל כך, והחזק נקרא בבואה והחלש נקרא רבבואה. והמהר"ל (הוריות שם ד"ה אין) ביאר, שהסימן הוא דוקא בבית חבירו, (גירסת הגמרא בהוריות (יב)) "ביתא דחברא". כי בביתו אינו על הדרך, מה שאין כן בבית חבירו, ואם הוא רואה בבואה רבבואה מורה כי יש שמירה וצל עליו. ואי לאו, סר צלו מעליו ולא ילך באותה שעה. ובערוך לנר (ד"ה בבואה) ביאר על פי הגמ' ביבמות (קכב). שלשדים יש בבואה אבל אין להם בבואה רבבואה, והיינו שבבואה רבבואה בא על ידי צלם אלקים שיש לאדם דוקא, ועל פי הזהר (בראשית ריו:), סר הצלם מהאדם זמן מה קודם שנפטר מן העולם, ולכך אם יחזור לביתו יראה לו צל לצלו, והיא ראייה שה' ישמור צאתו ובואו.

ב) גמ', ולא מילתא היא. פירש רש"י ד"ה ולא מילתא היא, דלא ליעביד הכי, דילמא הוי סימנא בישא ומצער נפשיה ומתערע מוליה. אבל המאירי בהוריות (יב). פירש, כלומר ואין ראוי לבטוח על אלו ההבלים, ועשייתם אסורה משום ניחוש. ועיין באות הבאה.

ג) גמ', אמר אביי השתא דאמרת סימנא מילתא היא. ביאר המהרש"א בהוריות (יב)., דהשתא דאמרת דמה שיטיל האדם עצמו לסימן טוב, מילתא היא ואין בו משום ניחוש, אם כן יש לעשות כן גם בראש השנה. ובספר שער יוסף לחיד"א (הוריות שם עמוד תקיח מדפי הספר) הקשה, דלדברי המאירי (הובא באות הקודמת) הא אדרבה אמרינן דסימנים אין בהם ממש, ויש בהם משום ניחוש, והא דהותר בראש השנה היינו מטעם אחר (כדלהלן באות ה), אם כן מאי האי דאמרה הגמ' "השתא דאמרת". והבאר שבע בהוריות (שם) הביא שהרמ"ה כתב, דדברי אביי אמיתנין קאי, דקתני אין מושכין את המלכים אלא על המעיין כדי שתמשך מלכותו, אלמא סימנא מילתא. אך כתב דפירוש רש"י הוא הפשוט. ועיין בטור (או"ח סימן תקפב) שהביא שני הסימנים הראשונים שאמר רבי אמי, ורק את הסימן השלישי השמיט, ומוכח דסבר כדפירש רש"י דהא דמסקינן "ולאו מילתא היא" קאי על הסימן האחרון בלבד, וכן כתב הבית יוסף (שם) בדעת הטור, ושכן כתב להדיא המרדכי (יומא סימן תשכג). ועיין קרן אורה בהוריות שם.

ד) גמ', יהא רגיל איניש וכו'. דייק הבן יהודיע, מלשון "רגיל", דהיינו לכל הפחות פעמיים. וביאר, דהכוונה שיעשה סימנים בכל הדי' סעודות של ראש השנה. אולם האליה רבה (סימן תקפג, א), כתב, דיעשה כן בשתי הלילות.

טו) גמ', וכולו קיים לעתיד לבוא שנאמר וכו'. כתבו התוס' בניזיר (מוז). ד"ה וכן, דבבית שני שלא היה שמן המשחה כיון שגנוזו יאשיהו, לא יכלו לעשות שמן המשחה אחר למשוח בו, דילפינן בפרק קמא דכריתות (ה:), "יהיה זה לי לדורותיכם" ולא אחר. דהיינו, דתוס' סברי דנלמד כאן דין, שאין לעשות שמן אחר. אבל הגר"פ פערלא (ח"ג מנין ע"א עונשין עונש יא ד"ה ועכ"פ וד"ה אלא) כתב בדעת הרמב"ם (פ"א מכלי המקדש ה"א), דמנה מצוה לעשות שמן המשחה, ועל כרחין שנוהג לדורות [עייין באות הקודמת], ולדבריו יש לפרש, דמאי דיליף מהאי קרא אינו אלא הבטחה, שהבטיח הכתוב דארתו שמן יתקיים לדורות עולם, אבל לא אתי לפסול שמן אחר זולתו. ומה שלא עשו שמן המשחה אחר שגנוזו יאשיהו, משום דבכלל הגניזה היה תקנה שמאז והלאה לא ישתמשו כלל בשמן המשחה.

טז) גמ', שם. לכאורה צריך עיון, אמאי בעי שמן המשחה לעתיד לבוא, אי למשוח הכלים הא אמרינן בשבועות (טו). אותם במשיחה ואין אחרים במשיחה. ואי למשוח הכהנים, הא איתא בתורת כהנים (צו פרק ז פסוק לה) ר' יהודה אומר יכול יהיו אהרן ובניו צריכים לשמן המשחה לעתיד לבוא, תלמוד לומר "זאת משחת אהרן ומשחת בניו". הא מה אני מקיים אתה שני בני היצהר העומדים על אדון כל הארץ זה אהרן ודוד. ופירש הקרבן אהרן, בפירושו הראשון דקאי אימות המשיח. (ש.א.ג.) ואין ליישב דסוגיין דלא רבי יהודה, דעיין במלבי"ם (שם אות קנח) שהביא ממכילתא דמלואים (משנה ט) דרשא דידן בשם רבי יהודה. ואמנם משום הכי פירש כפירוש ב' דהקרבן אהרן, דקאי אזורבבל ויהושע בבית שני, דלא היה שמן, וסגי בריבוי בגדים. אבל לעתיד לבא ימשחו מחדש. וביאר, דמה שאמר ומה אני מקיים וכו', דהקשה אלשון "שני בני יצהר" דמשמע שנמשחו בשמן המשחה, ותירץ, שהם בני דוד ואהרן שנמשחו בשמן המשחה. אמנם לכאורה יש לומר דלא קשיא כלל, דכוונת התנא לומר דבמה שקיים לעתיד לבא חזינן את מהותו הניסית וקדושתו שאין לו כילוי, ובאמת לא בעינן ליה.

יז) גמ', זה בגימטריה י"ב לוגין הויין. פירש רש"י במנחות (פט). ד"ה זה בגימטריא, דקיימא לן דהוא י"ב לוגין ולא י"ב רביעיות, מדלא אשכחן מדאורייתא מידה פחותה מלוג.

יח) גמ', שמן המשחה שעשה משה במדבר הרבה ניסים נעשו בו וכו'. כתב הערוך השולחן העתיד (כלי המקדש כלל טז אות ד), דהטעם שנעשו בשמן המשחה ניסים הרבה יותר מכל הדברים שנעשו במקדש, משום שמן המשחה חמירא קדושתו, שמקדש אחרים, ובלעדיו לא תחול הקדושה על המשכן וכליו, ולפיכך לא ראוי שתהיה עשייתה על ידי סתם אדם, אלא על ידי משה רבינו, ובהכרח שיהיו בו ניסים כדי שיתקיים לעולם. ועיין באות הבאה.

יט) גמ', שעשה משה במדבר. כתב הבאר שבע (הוריות יא:), שלא אמר רבי יהודה "שעשה משה במדבר" ללמדנו שמדבר בשמן זה ולא אחר, דהא לא נעשה אלא הוא. אלא כוונתו לתת טעם לנס שהיה נעשה בשמן המשחה תמיד, והוא משום שעשאו משה קדוש ה', כי מהיותו נאמן בית נמשך עליו השפע האלקי, ועוד שעשאו במדבר אשר היתה השכינה יותר גלויה בו מכל המקומות האחרים. אמנם במנחם שלמה העיר (סימן עו) עליו, דמשכחת נמי שמן המשחה אחר, בגונא שעשאו אחר למוסרו לציבור ללמדם עשייתו וכרכתו התוס' בניזיר (הובא לעיל אות ו), ומשמע דהא דקתני למוסרו לציבור פטור, היינו פטור ומותר, ואם כן שפיר יש לומר דאמר כן לברר באיזה שמן מדבר.

כ) גמ', ואפילו כהן גדול בן כהן גדול טעון משיחה מנלן וכו'. הקשה השפת אמת, דלקמן גבי מלך בן מלך דלא בעי משיחה ילפא לה הגמ' מקרא, ואם כן צריך ביאור מה הסברא לולי הקרא. ותירץ, דודאי הסברא דלא בעי משיחה, והטעם דלקמן גבי מלך בן מלך בעי למילף לה מקרא, משום דמצינו דשלמה נמשח, מנא לן דהוה משום מחלוקת אדוניה, דלמא דינא הכי דמלך בן מלך בעי גם משיחה, ומסיק דמלכות ירושה היא, ועל כן בן מלך לא בעי משיחה, אי ליכא המחלוקת.

כא) גמ', מפני מה משחו את שלמה מפני מחלוקת אדוניה. הקשה המהרש"א בהוריות (בחידושי אגדות דף יא:), דטפי הוי ליה למימר דמשחו לשלמה מפני אדוניהו ושאר בני דוד דהו קשישי מיניה, וכדאמרינן לקמן דמשחו יהואחז, מפני יהויקים דהוה קשיש מיניה. ותירץ, דכיון דמפורש במלכים ב (פרק א), דנעשה על פי נתן הנביא לא היה להם לחוש לקשישי מיניה.

דף ו ע"ב

יד גמ', תנו רבנן מותר הקטורת. כתב הערוך לנר, דאין לפרש שהיו משהין המותר ששים או שבעים שנה, **דלעיל** (עמוד א') אמרינן שהיו מחללין את המותר על מעות האומנין וקונים שוב מתרומה חדשה, ועל כן בעינן למימר, דבכל שנה היו מערבין המותר אחר שלקחו אותו מהתרומה החדשה, עם שאר הקטורת, נמצא דבכל שנה היה יותר מותר משנה קודמת, עד שלטוף ששים או שבעים שנה הגיע המותר לחצאין, ובסוף דבריו הביא שמצא כן בכלבו.

טו גמ', היו מפטמין אותה לחצאין. כתב הערוך לנר, כיון דרבי שמעון בן גמליאל לא הביא קרא ולא סברא, על כרחך בעינן למימר דיליף לה מהלכה למשה מסיני. אמנם חכמים פליגי וסברי, דאף שפיטם מנה כשרה, ולכך הרמב"ם לא הביא לדינא דמחזירה אחת לשישים או לשבעים שנה, דלחכמים לא היו מניחין את המותר לזמן כה רב כיון דאפשר לפטם אפילו מנה, והרמב"ם פסק (פ"ב מכלי המקדש ה"ח), כחכמים.

טז גמ', אבל שליש ורביע לא שמעתי. הקשה בחידושי מרן רי"ז הלוי (פ"ב מהלכות כלי המקדש ה"ח), דצריך ביאור, הא לא שמענו שיהיו מפטמין את הקטורת לשליש או לרביע, היינו משום שלא הוצרכו לכך, אבל מעיקר הדין אין חילוק בין חצייה או פחות, ואם כן צריך עיון מה שיך לענין איסור פיטום הקטורת, סוף סוף כשר נמי פחות מהשיעור, ונשאר בקושיא. וביד בנימין תירץ, לפי מה שכתב הערוך לנר, הובא באות הקודמת, דדינא דמפטמין לחצאין נלמד מהלכה למשה מסיני, ואם כן אתי שפיר, דההלכה נאמרה רק על מחצה, ולא רק משום שלא היו צריכים לה.

יז רש"י ד"ה במתכונתה, בתוה"ד, הלכך יחיד שלא פיטם אלא מנה חייב. הקשה המשנה למלך (פ"ב מכלי המקדש ה"ח), דמרש"י משמע דבציר ממנה אינו חייב. וקשה, כיון דפרס הוי שיעור הקטרה, אם כן יחיד המפטם פרס קרינן ביה "והקטרת אשר תעשה". ותירץ, דרש"י סבר, דכיון דשתי ההקטרות דבוקר ובין הערבים כולו חדא מצוה נינהו לא קרינן "והקטרת אשר תעשה", כי אם במנה. עיין שם מה שהביא עוד.

יח גמ', דאמר רבא בקטורת שפטמו לחצאין. כתב הבאר שבע, דלאו דווקא לחצאין וכמו שכתב רש"י ד"ה במתכונתה, והא דנקט "לחצאין" משום דרבה אמר לעיל (ה.), שמן שפטמו לחצאין פטור, והתם נקט לחצאין לרבותא, דאף דפטמו לחצאין פטור, הלכך נקט נמי הכא לחצאין.

יט תוס' ד"ה המפטם פרס שחורית, בתוה"ד, ופרס ערבית הלכה למשה מסיני. בחשק שלמה ושפת אמת הגיהו, דצריך לומר לאן הלכה למשה מסיני, אמנם המשנה למלך (פ"ג מתמידין ומוספין ה"ב) גריס כלפינו, ועיין שם איך שפירש לפי זה דברי התוס'.

כ גמ', ושוחקן יפה יפה כדי שתהא דקה מן הדקה. כתב בחידושי הגרי"ז, דדין דקה מן הדקה, אינו שיעור בדקות הקטורת, דלא מצינו שיעור לדקה, ולא לדקה מן הדקה, אלא דהוא דין בעשיית הקטורת דיום הכיפורים לשוחקה פעם נוספת. עוד נסתפק, אי השחיקה הנוספת היא חלק מדין עשיית הקטורת, ואם כן צריך ליעשות בקודש כדאמרינן לעיל (עמוד א'), או דלמא שהיא מצוות שחיקה בעלמא, ולפי זה אפשר לשחקה פעם שניה בחוץ.

כא גמ', וכי תימא לכתוב קרא חד פרטא, הקשה בחידושי הגרי"ז, אמאי כתב רש"י ד"ה י"א סמנים, דכל י"א דבעי ניתיב ובלבד שיהא קוטר ועולה, אם כן ודאי בעינן לכתוב קרא הנך פרטי, דנדע דדוקא אלו ולא נקח מכל מין. ותירץ, על פי מה שכתב רבינו גרשום, דדוקא בהני י"א קוטר ועולה, הלכך בלי לפרט נמי הוה ידעינן שפיר, דדוקא אותן סממנין כשרים.

כב גמ', אם כן נכתוב קרא ללבונה זכה במיצעי וחלבנה לבסוף. הקשה השפת אמת, דמפירוש רש"י ד"ה י"א סמנים, נראה דיכול ליקח מינים אחרים ובלבד שיהיו כעין הפרט, ואם כן איך אמרינן דנכתוב לבונה במיצעי, וחלבנה בסוף, הא אי הוי כתיבא הכי הוה אמינא דאינו רשאי ליקח סממן שיש לו ריח רע, כיון דאינו כעין הפרט, אבל עתה דלבונה במיצעי יכול ליקח גם מה שיש בו ריח רע כיון דהוה כעין הפרט.

כג גמ', מת מיקרי ולא אדם. כתב השפת אמת, דהא דכתיב בבמדבר (פ"ט טז) "בעצם אדם" ובמלכים (פ"ב יג) "ועצמות אדם ישרפו עליך", צריך לבאר בעצם של אדם, דהיינו שהיה באדם, אבל בשר אדם לא משמע הכי, אלא שהוא חי. ועיין באות הבאה.

ובבני יששכר (מאמרי חודש תשרי ב, יא) כתב, דהמנהג לעשותן בלילה הראשון בלבד, ודייק כן מדאמר אביי "ריש" ולא ראש השנה, דליהוי משמע כל השני ימים של ראש השנה, ועיין שם שכתב הטעם על פי הסוד.

ה גמ', למיכל ריש שתא קרא וכו'. כתב המאירי בהוריות (יב.), דאין זה דרך ניוחש חלילה, אלא דרך סימן לעורר בו לבדו להנהיגה טובה, וכדי שלא ישל בהם לעשות דרך ניוחש תיקנו לומר עליהם דברים המעוררים לתשובה, והוא שאומרים ירבו צדקותינו וכו'. ואין זה אלא הערה, דאין הדבר תלוי באמירה לבד, רק בתשובה ומעשים טובים.

ו גמ', קרא ורוביא וסילקא ותמרי. פירש רש"י ד"ה רוביא, דאיכא מהני דגדלי מהר ואיכא דמתקי, ולכך הם סימנים טובים בריש שתא. אבל הטור (אורח חיים סימן תקפג) כתב, דרוביא הוא סימן דירבו זכויותינו, כרתי יכרתו שונאינו, סלקא יסתלקו אויבינו, תמרי יתמו שונאינו, וקרא הוי סימן טובא משום דממהר ליגדול, ועיין מה שכתבנו באות הקודמת בשם המאירי.

ז גמ', גרוסו מעיקרא מתניתין והדר עולו קמי רבכון. פירש רש"י בהוריות (יב.) ד"ה גרוסו, דהטעם כי היכי דתהוי מרגלא מילתא בפומיכו ותדעו לשאול את הרב. והמאירי (שם) פירש, דעל ידי שילמוד לפני כן בינו לבין עצמו, יכיר שגיאותיו יפה ויכנסו דברי הרב יותר על נקל בלבו, ויתן לבו לשמוע דברי הרב.

ח גמ', שאול יהוא שנמשחו מן הפך לא נמשכה מלכותם. עיין מה שכתבנו לעיל ה: אות כב, ולכאורה אי אמרינן דנמשחו בשמן אפרסמון צריך עיון, מנא לן דלא נמשכה מלכותם משום שנמכו מהפך, דלמא משום דנמשחו בשמן אפרסמון. אמנם לשיטת רש"י ד"ה ולא מלכי ישראל, דשאול נמשח בשמן המשחה, שפיר מוכח דלא נמשכה מלכותם משום שנמשח מן הפך. (ש.א.ג.).

ט גמ', קול ומראה וריח אין בהם משום מעילה ריח אחר שתעלה וכו'. הקשה בחידושי הגרי"ז, כיון דהטעם דאין בריח משום מעילה, משום דנעשית מצוותו, וכל שנעשית מצוותו אין מועלים בו, אם כן אין אינו דין מיוחד בריח, דהוא דין בכל דבר שנעשית מצוותו, ואמאי חשיב ליה בהדי קול ומראה, ונשאר בקושיא.

י גמ', אין לך דבר אחר שנעשה מצותו ומועלין בו. פירש רש"י בחולין (ק"ז). ד"ה מה לאחר כפרה, דכיון שנעשה צורך גבוה ממנו לאו קדשי ה' קרינא ביה. וכתב בקובץ שיעורים (ח"ב סימן כא), דהאי טעמא שיך לומר דוקא גבי קדשים, ולא בשאר איסורי הנאה, דהאיסור קדשים מתחדש עליו כל זמן ושעה שהוא מיוחד לגבוה, וכיון שבטל ממנו צורך גבוה ממילא פקע איסורו. אמנם התוס' בתמורה (לג:) ד"ה הנשרפין כתבו, דהא דהנשרפין אפרן מותר היינו משום דנעשית מצוותו, הרי דסבירא להו שהוא דין כללי בכל איסורי הנאה.

יא גמ', ועגלה ערופה. כתבו התוס' ישנים ביומא (ס:), דהא דחשיב עגלה ערופה נעשית מצוותו, היינו אליבא דמאן דסבירא ליה להלך (כד:), דעגלה ערופה אסורה משעת ירידתה לנחל איתן, ומשום הכי נתחדש דאף נעשית מצוות העריפה, עדיין היא אסורה, אבל למאן דסבר התם דהאיסור משעת עריפה, לא שיך לדון בה מדין נעשית מצוותו.

יב רש"י ד"ה ומחללין, בתוה"ד, אינן רשאי לתתה לאומנין דכל דבר שראוי לקרבן וכו'. הקשה הרש"ש, מאי טעמא בעינן למיעבד הכי, הא קונים מתרומה חדשה, הא גם באופן שמחללין אותה על המעות ויוצאה לחולין, קונים מתרומה חדשה. עוד הקשה, אמאי בעי רש"י להאי טעמא, תיפוק ליה דלא נותנים לאומני בדק הבית אלא מקדשי בדק הבית, ומשום הכי בעי לחלל תחילה על מעות בדק הבית, ונשאר בקושיא. ובזכרון שאול (ח"א, סימן י"ג) הביא הגהת הגרי"ח קנייבסקי "לתתה לאומנין" היינו סוף הדיבור, והטעם משום דאין הקודש מתחלל על המלאכה, ואחר כך דבור אחר, וקאי על הא דחורין ולוקחין ומפרש רש"י, דהטעם משום דכל דבר שראוי למזבח אינו יוצא מידי מזבח.

יג גמ', והבא לא תני להו. כתב הרש"ש, דאף דתני במתניתין "וחורין ולוקחין מתרומת הלשכה", מדייק רב יוסף שפיר מדלא קתני "מתרומה חדשה", שמע מינה דאיירי באמצע שנה, ומותר הקטורת לא היו מחללין אלא בסוף שנה, כשהיתה תרומה החדשה, ולכך מקשינן שפיר דעל כרחיך לא איירי במותר הקטורת.

הדרך היומיומית

מסכת כריתות דף ו - דף ז

ב ניסן - ג ניסן התשע"ב

דנשתמש בהיתר לא נתחללה. והא דכהן שסך בשמן של תרומה, איירי דסך באיסור את בן בתו שהוא ישראל, וכיון דהבן בתו לא חללו בעצמו, כיון שנתחלל מותר לו להתעגל בו. אבל רש"י ד"ה כהן שסך פירש להיפך, עיין באות הבאה.

ח גמ', שמן המשחה קרייה רחמנא וכו'. כתב הערוך השולחן העתיד (הלכות כלי המקדש כלל יז אות יג), דנראה, דאם סך לבהמה וכלים בשמן המשחה, ונטל מסיכתן וסך על בשרו, פטור, דכיון דבאו על הבהמה וכלים נתחלל קדושתו. ואף דכשסך כהן גדול ואחר כך סך ממנו חייב, היינו דוקא בגונא דמשח לכהן גדול כדין התורה, ועדיין קדושתו על השמן שנמשח, מה שאין כן למשוח בהמה וכלים פשוט דנתחלל מקדושתו. וכתב ביד בנימין, דדבריו אתי שפיר לפי פירושו של רבינו גרשום [הובא באות הקודמת], דהכל תלי בעשה איסור, אבל לפי שיטת רש"י שהבאנו באות ה, לכאורה אין מקום לחלק, ואדרבה חילול שייך דווקא בנעשה בהיתר.

ט גמ', אבל חלב והפריש קרבן. הקשו התוס' בסנהדרין (מו). ד"ה אבל חלב, כיון דשמעינן ליה לרבי יוחנן בקידושין (ז), דאית ליה דדחוי מעיקרא הוי דיחוי, אם כן אמאי לא אשמועינן טפי, דאפילו המיר והפריש קרבן הוי דיחוי, אף דהווי דיחוי מעיקרו. ותירצו, דאורחא דמילתא נקט, דאין דרך מומר להפריש קרבן. ועוד, כיון דאמר רבי יוחנן גם אבל חלב והפריש קרבן, ונשתטה וחזר ונשתפה הואיל ונדחה ידחה, והתם אי אפשר לומר אלא שהפריש קודם שנשתטה, דאי משנשתטה אין הפרשתו כלום דאין הקדשו הקדש, הלכך נקט גם בהמיר כהאי גוונא דהפריש ואחר כך המיר.

דף ז ע"ב

ו מתני', יש מביאות. העיר הערוך לנר, דלכאורה אין כאן מקום המשנה, דהא עדיין לא הזכיר התנא דיולדת מייאת קרבן, עד להלן (ח:). בפרק מחוסרי כפרה. ותירץ, דאפשר דמיייתי לה לאחר מתניתין דל"ו כריתות דפליגי בה רבי מאיר וחכמים אי מגדף מביא קרבן, דאגב דמיייתי מתניתין דגם גבי יולדת איכא פלוגתא, אי מיייתי קרבן, והווי איפכא, דלרבי מאיר חייבת ולחכמים פטורה. וסיים דאי לא גרסינן במתניתין לעיל (ב). דברי רבי מאיר, עדיין צריך עיון.

יא רש"י ד"ה מביאה קרבן. שני תורים אחד לעולה ואחד לחטאת. הקשה הערוך לנר, מדוע נקט רש"י שתי תורים שהוא קרבן עניה, ולא כבש לעולה ותור לחטאת, שהוא קרבן עשירה שהקדימו הכתוב, ועיין באות הבאה.

יב בא"ד, ועל של עולה מתנה וכו'. כתב הערוך לנר, דמשמע מרש"י, דמקריבין קודם את העולה, וצריך עיון דבזבחים (ד), אמרינן דיולדת מביאה חטאת תחילה. ותירץ, דאפשר דסבר דדוקא חטאת ודאי צריך להקדימה לעולה, אבל הכא דהעולה ודאי, או חובה או נדבה, והחטאת ספק קדשים ספק חולין, אין מקדימין ספק לודאי, כיון דאפילו אם החטאת חובה, בדיעבד אינו מעכב ביולדת אם הקדים לה העולה, כמו שכתבו תוס' בפסחים (נט). ד"ה זה בזה. ועל פי זה תירץ מה שהקשה באות הקודמת, דמשום הכי לא נקט רש"י קרבן עשירה, דלא תימא דדוקא עולת בהמה ודאית קדמה לחטאת העוף שהיא ספק, אלא אפילו עולת העוף ודאית.

יג מתני', אמר רבי יוסי אימתי בזמן שהלכו זה למזרח וזה למערב וכו'. כתב הליקוטי הלכות, דנחלקו הראשונים אם רבי יוסי פליג אתנא קמא, או דאתי לפרש דבריו. דמהרמב"ם (פ"א ממחוסרי כפרה ה"ז), מוכח דסבר דתנא קמא לא סבירא ליה להא דרבי יוסי, דלית ליה תנאה אפילו במחוסר כפרה, ולכך לא זכר כלל חלוקת דרבי יוסי, וכן פירשו הרמב"ם בפירוש המשניות והר"ע מברטנורא. אבל דעת התוס' להלן (כב): ד"ה אם, וכן כתב השיטה מקובצת (אות יד) בשם הרא"ש, דרבי יוסי אתי לפרש דברי תנא קמא, ולכולי עלמא אפשר להתנות במחוסרי כפרה.

יד רש"י ד"ה גנינין, גוונים. אבל הרמב"ם (בפירוש המשניות) והר"ע מברטנורא פירשו, דגנינים הם תולעים. והקשה הבאר שבע על פירושם, הא בנדה (כד): משני רב אדא דגוונים תנן, וכפירוש רש"י. ועיין בערוך לנר שתיקץ, דאבבי ורבא דלא שנו להאי שינויא פליגי, וסברי כפירוש הרמב"ם.

טו גמ', בני ישראל אין לי אלא בני ישראל גיורת ושפחה מנין. הקשה הבאר שבע, מהא דאיתא בסנהדרין (פו), דבני ישראל אתי למעוטי חצי עבד וחצי בן חורין, ולא כולו משוחרר וגר. וכן מצינו מקומות נוספים שגר ושפחה משוחררת הוו בכלל בני ישראל. ותירץ, דשמא בכלל בני ישראל שום ריבוי

כד גמ', דכיון דמית מת איקרי ולא אדם. בספר ילקוט המאירי, הביא דמקשים, הא קרא כתיב בבמדבר (פ"ט ו) "טמאים לנפש אדם". ותירץ, ד"נפש אדם" אקרי, אדם סתם לא אקרי, וכדמשני בברכות (לה). "כרם זית" אקרי כרם סתמא לא אקרי. ובעירובין (ב): "פתח שער החצר" אקרי, פתח סתמא לא אקרי. והא דפריך לקמן בגמ' מ"נפש אדם ששה עשר אלף" דכתיב במלחמת מדין, יש לפרש משום ד"רשעים בחייהם קרויים מתים" וממילא שייך בהו לשון "נפש אדם". ועיין באות הבאה.

כה גמ', אמר ליה ההוא לאפוקי בהמה. הקשה המצפה איתן, דהכא נמי נימא דמאי דכתיב "אדם" היינו לאפוקי בהמה ולא לאפוקי עכו"ם, וכדמשני אקרא ד"ונפש אדם". ותירץ, על פי מאי דאיתא בתנחומא, דבהמה דכתיב בניונה לאו בהמה ממש, אלא רשעים שדומים לבהמה, ומשום הכי הוי סלקא דעתא דמקשה, דלא שייך לשנויא לאפוקי בהמה, ודחי דגם בהאי גונא שייך לומר לאפוקי בהמה. ועיין בשדי חמד (מערכת האלף כללים אות ה' עמוד 2904). ועיין באות הקודמת. ובחידושי בתרא ביאר, דיסוד שם "אדם" הוא על הישראלי ולא על העכו"ם שהם בגדר בהמה, ובניונה שרצה להדגיש שיש בה הרבה בריות מלבד בהמה, שבמבנה גופם נראים כמו אדם, נקט בשם "אדם" והוא שם מושאל מהישראלי. ועיין בבאר שבע.

כו גמ', כל שאינו בסך. השפת אמת נסתפק, מה הדין בקטן, דהא אינו בסך, כהא דאיתא בנוזר (נו:), דאינו במקיף, אם כן לכאורה אין איסור לטוך קטן. אמנם המנחת חינוך (מצוה קח [ב]) נקט בפשיטות דהסך חרש שוטה וקטן חייב.

דף ז ע"א

א רש"י ד"ה שנשאת לישראל, בתוה"ד, שאם ימות בעלה וכו'. הקשה המלא הרועים, דלפי זה אפילו בת ישראל הנשואה לישראל לא תשלם חומש, דאם ימות בעלה ותינשא לכהן אוכלת בתרומה, כמו שכתב הרמב"ם (פ"ו מתרומות הי"ט), ונשאר בצריך עיון גדול.

ב גמ', ומיתתה בשריפה. הקשה בחידושי הגרי"ז, דבשלמא נתינת חומש תלוי בשם "זר", ועל כרחך לא משלמת דבעינן זר מעיקרא, אבל דין שריפה, לא כתיב ביה שם זרות, ואם כן כיון שנתחללה מכהונתה צריכה להיות בחנק, ולא תלוי בשם זרות דליבעי זרות מעיקרא, ונשאר בצריך עיון.

ג גמ', אבל נתינה בעלמא דברי הכל בכזית. הקשה הרד"ל, מאי טעמא לא ילפינן נתינה דעלמא מנתינה דהכא שהיא בכל שהוא, ואי תימא דילפינן מנתינה דקדש דבכזית לקולא, נקיש לנתינה דהכא לחומרא דבכל שהוא.

ד גמ', מנין לכהן גדול שנטל משמן המשחה שעל ראשו וכו'. כתב המנחת חינוך (מצוה קח [ד]), דיש להסתפק היינו דוקא גבי כהן גדול, או דהוא הדין גבי מלך ומשוח מלחמה, והא דנקט כהן גדול לאו דווקא. והביא להא דאיתא בהוריות (יב): דדרשינן דדוקא כהן גדול מקריב אונן דכתיב "עליו ולא על חבירו", אם כן הכי נמי יש לומר, דדוקא גבי כהן גדול גלי לן רחמנא דאף דהווי "עליו" מיקרי שמן המשחה, אבל בשאר המשוחים נתחלל. או דנימא דהתורה גילתה בכהן גדול, והוא הדין לכל המשוחים. ועיין בעצנת פענח (מהדורא תניינא דף עה): דנקט, דמה שנקטה הגמ' כהן גדול דוקא, והיינו משום דהשמן מקדשו בכל רגע ורגע, והיינו טעמא דכהן גדול בן כהן גדול טעון משיחה, מה שאין כן במלך, דכיון שנמשח זכה לו ולבניו, והיינו משום דמעשה המשיחה מקדשו ונעשית מצוותו.

ה רש"י ד"ה כהן שסך, בתוה"ד, אלמא כיון דבטלה בהיתרא בטלה. כתב המנחת חינוך (מצוה רעט [ט]), דתוס' ישנים ביומא (פא). ד"ה זור, כתבו להדיא דאין חילוק בין נתחלל בהיתר או נתחלל באיסור, וכן דעת התוס' במנחות (טט). ד"ה דבלע.

ו גמ', כיון דחלליה הא איתחיל. הקשו התוס' ישנים בכתובות (ל:), אמאי אמרינן התם דבלעס תרומה מתחייב מיתה על הבליעה, הא כבר נתחללה התרומה, כדאמרינן הכא. ותירצו, דדוקא לענין סיכה אמרינן דנתחללה, ואין איסור לבן בתו ישראל, לפי שכבר נגמרה כל ההנאה, אבל באכילה לא נגמרה כל ההנאה בלעיסה, דאיכא נמי הנאת האכילה, ומשום הכי זר האוכל תרומה זו, חייב מיתה. וכן כתב הרא"ש הובא בשיטה מקובצת (כתובות שם).

ז גמ', שם. רבינו גרשום פירש, דחללו היינו על ידי שסך באיסור, ודווקא על ידי זר נתחללה התרומה ויוצאת לחולין, כיון דנתחללה באיסור, אבל היכי

הדרג היוזמי

מסכת כריתות דף ז - דף ח

ג ניסן - ד ניסן התשע"ב

על חטא.

1) **מתני'**, מעשה שעמדו קניני בירושלים דינר זהב. פירש רבינו גרשום, מפני שאמרו דשאר קניני חובה הם, באו נשים הרבה שהיו עליהן חמש לידות וזיבות ודאות, והרבו לקנות, והוקירו הקנינין. ובערוך לנר הוסיף לפי גירסת רבנו תם, עיין באות הבאה, דאיירי שבאו לרגל, ולכך השהו חובותיהן, וכיון דסברי שלא יכלו לאכול בקדשי הרגל עד שיביאו כל הקנינין, קנו הרבה והוקירו הקנינין. ורבן שמעון בן גמליאל נשבע, דעד הלילה, דהיינו ליל החג, יחלו הקנינין כדי שהעניות יוכלו לאכול הקדשים, ולכך דרש דכדי לאכול בקדשים סגי בקן אחד, והחלו הקנינין באותו יום.

2) **מתני'**, ואין השאר עליה חובה. הקשו התוס' בבא בתרא (קסו.) ד"ה נכנס, מאי טעמא דרבן שמעון בן גמליאל דפליג אבית שמאי ובית הלל, דתרווייהו מודו דחייבת להביא קן על כל לידה ולידה. והביאו גירסת רבנו תם, דגרסי "והשאר עליה חובה", אלא דתמהו דגם כאן וגם בבא בתרא (שם) וכן בתורת כהנים, הגירסא "אין השאר עליה חובה". אמנם בבאר שבע כתב, דלפניו בתורת כהנים (תריע פרשת א' הלכה ז'), גרסינן כרבנו תם. ורש"י כאן ד"ה נכנס פירש, דהורה כן משום עת לעשות לה', וכתב בבאר שבע, דלדבריו מיושבות קושיות התוס' דלעיל. עוד כתב בבאר שבע, דאפשר דלא רק הוראת שעה היתה, אלא קבע כן לדורות, כדי שאם לעתיד לבוא יתייקרו לא יבואו להמנע מלהביא. ועיין בתוס' (שם) שהביאו בסוף דבריהם פירוש האשכנזים, דרבן שמעון בן גמליאל ורבי יוחנן בן נורי ורבי עקיבא מדמי להו לטבילות, ואכן פליגי אבית שמאי ובית הלל, וכן כתבו תוס' (כאן) ד"ה נכנס. ובדעת הראב"ד (פ"א ממחוסרי כפרה ה"י), ביאר הערוך לנר, דסבר דמאי דאמרי בית שמאי ובית הלל דכולהו עליה חובה היינו במשהה במזיד, אבל אם משהה באונס, אין השאר עליה חובה, והוא מה שתיקן רבן שמעון בן גמליאל לדורות, וכפי שכתב הכסף משנה (שם).

3) **רש"י ד"ה ואין השאר עליה חובה**, לא הצריכוה חכמים להביאן שאף האחת בקושי התיירו. הקשה הערוך לנר, הא מאי דמייתי חטאת העוף על הספק מן התורה הוא, וכמו שכתב רש"י גופיה לעיל (ז): ד"ה ואין יודע, אם כן מדוא כתב כאן "בקושי התיירו", ונשאר בקושיא.

4) **בא"ד**, ספק מליקת חולין למזבח. הקשה הערוך לנר, דרש"י לעיל (ז): ד"ה ואין יודע, אם כן מדוא כתב כאן "בקושי התיירו", ונשאר בקושיא. וכן דאין למזבח אלא דמה. וביותר, דרש"י להלן (כו:): ב"ה ובידין כתב, דאין איסור משום חולין בעורה אלא בשחיטה, אבל לא במליקה, ואם כן איך כתב כאן שהביעא משום חולין בעורה, ונשאר בקושיא.

פרק ארבעה מחוסרי כפרה

דף ח ע"ב

1) **מתני'**, גר מחוסר כפרה עד שיזרוק עליו את הדם. עיין בחדושי הגרי"ז נזיר (מו). שביאר, בהא דנקיט הכא זריקת דם טפי משאר מחוסרי כפרה, משום דגדר הרצאת קרבן דגרות, היינו דהרצאת דמים מכשרתו, ודלא ככל מחוסרי כפרה, דכפרת הקרבן מעכבתם. ועיין עוד בחדושי רבי אריה לייב (חלק ב סימן סב), שתלה זאת בפלוגתת הברייתות לקמן (ט).

2) **גמ'**, ותנא קמא מאי טעמא לא תני גר כי קתני מדעם דמישרי למויכל בקדשים גר כי קא מיייתי קרבן לאכשורי נפשיה למיעל בקהל. עיין רש"י ד"ה גר שכתב, דתנא קמא לא פליג אדרבי אליעזר, דאף לדידיה אסור לאכול קדשים, אלא דלא מני ליה בהדי מחוסרי כפרה [דלא חשיב אלא הניתרין באכילת קדשים], וכן כתבו התוס' לעיל (ב): ד"ה לאפוקי, וכן מבואר בדברי הרמב"ם (פ"א ממחוסרי כפרה ה"ב) שכתב, דאף דמעוכב מלאכול בקדשים, אין להחשיבו כמחוסר כיפורים. אמנם בפירושי המשניות להרמב"ם כתב, דתנא קמא פליג, וסבירא ליה דמל וטבל מותר לאכול בקדשים, וקרבן אינו אלא למצוה בעלמא, וכן כתב רבינו גרשום, עוד כתב, דלקהל אסור לכולי עלמא.

3) **גמ'**, גר כי קא מיייתי קרבן לאכשורי נפשיה למיעל בקהל. הקשה החזון איש (גיטין סימן כד סק"כ), הא ליכא איסורא דאורייתא בנכרי אלא ב' אומות, וכדאיתא בעבודה זרה (לו:). ודוחק לומר דאיירי לענין פרהסיא (דבעכו"ם אסור מדאורייתא), וכן דוחק להעמיד לענין פסול לכהונה, וצריך עיין. ועיין שם שדייק בדעת הרמב"ם (הובא באות הקודמת), דאין משמעות

דמרבינן גרים ומשחררים.

4) **גמ'**, מאי וכן שפחה. הקשה הבאר שבע, הא מעיקרא פריך "שפחה מנלן", ואם כן מאי פריך השתא מאי וכן שפחה. וכתב הערוך לנר, דכן הקשו התוס' ד"ה אימא לא, אמאי דמתרץ אימא דלא תחייב שפחה, דאימא הכי נמי וקרא דאשה דוקא אגירות ואמשחררת קאי. והניחו בקושיא. ותיריך ב' הקושיות, על פי מה שכתבו התוס' ביבמות (עד:): ד"ה ושפחה מנין, דהא דקאמר גירות ושפחה מנלן, היינו שפחה משחררת, ועלה הקשו דלפי זה שאינה משחררת מנלן, ותירצו דאתיא "לה לה" מאשה כדמשמע הכא, עיין שם. ולפי זה כתב, דהכי קאמר, דודאי אי לא ידעינן רביי לשפחה משחררת, גם אינה משחררת נתמעטה מבני ישראל, ועל כן פריך מדקתני שפחה במתניתין, (דהיינו דפשיטא ליה דשפחה לא נתמעטה מבני ישראל) מנלן, ומשני מ"אשה", ופריך אם כן מאי וכן שפחה, דהיינו שאינה משחררת דסתם שפחה אינה משחררת. ומדברי רש"י נראה שגרס במתניתין "שפחה כנענית", והשתא כיון דמרבינן משחררת מ"אשה" ממילא אינה משחררת נמי בכלל, דילפינן "לה לה" מאשה בכל דוכתא. וליכא למימר דהיא גופא קא משמע לן, דלא ממעטינן מבני ישראל. דלענין זה אינה משחררת לא הוויא רבותא יותר מגירות ומשחררת, והוי מצי למינקט נמי גירות או שפחה משחררת, ואדרבא יותר הוי ליה למינקט הני, דבהני איירי רבויא דקרא, ומאי טעמא נקט דוקא אינה משחררת, ועלה משני, דאגב אורחיה קא משמע לן דאפילו באותן המצות דליתא באנשים, נמי ילפינן "לה לה" מאשה, והיינו מסברא בעלמא ולא מקרא ד"אשה", דקאי אגירות ומשחררת, ומשום הכי בתחלה לא הוי מצי להקשות "מאי וכן שפחה", דאדרבא היה קשה לו יותר "מנלן שפחה" אפילו משחררת, אבל לאחר שתירץ דמרבינן מאשה, פריך שפיר מאי וכן שפחה, דהשתא באינה משחררת ליכא רבותא טפי. ועיין במנחם שלמה (סימן קח).

5) **מתני'**, המפלת לאור שמונים ואחד. כתב הרמב"ם בפירושי המשניות (כאן), דהטעם דנחלקו במפלת ליל שמונים ואחד לנקבה, ולא נחלקו בליל ארבעים ואחד לזכר, משום שאי אפשר בשום פנים, דהא יולדת זכר אסורה לבעלה שבעה ימים, ואם בא עליה והפילה לארבעים ואחד, אין הנפל אלא בן שלשים ושלשה ימים, ואין בו מצורת אדם להתחייב עליו קרבן. וכן ביאר בשיטה מקובצת כאן (אות כה), ורש"י להלן (ט): ד"ה האשה שילדה.

דף ח ע"א

1) **גמ'**, תנא אמרו להן בית הלל וכו'. כתבו התוס' בפסחים (ג). ד"ה אם שויה, דבית הלל חזרו בהם מהטעם שאמרו במשנה, מכח תשובת בית שמאי, ולכך אייתי מקור אחר. ובשיטה מקובצת (אות א) כתב, דמאי דאמרי בית הלל במתניתין היינו לדברי בית שמאי, אבל סברתם מכח הדרשה.

2) **גמ'**, הרי הוא אומר לבת. הקשה הערוך לנר, הא "לבת" אינו מיותר, ואי תימא דמיותר משום דהוי מצי למיכתב "ובמלאת ימי טהרה תביא וגו'", אם כן לכן נמי מיותר, ומאי שנא דנקט לבת דוקא. ותיריך, דהדרשה מתיבת "או" דהוי מצי למיכתב לכן ולבת, ולא מבעיא לרבי יונתן דאית ליה בחולין (עח:), דכל היכי דלא כתיב "יחידיו" משמע לחלק, שפיר ידעינן דאו או קאמר, אלא אפילו אליבא דרבי יאשיה, דאית ליה בעלמא דאי לא כתיב "או" לא משמע לחלק, מכל מקום הכא "או" מיותר, כיון דבסיפא כתיב "לזכר או לנקבה", ממילא ידעינן לחלק. וכן הגיה הב"ח (אות א).

3) **גמ'**, אישתיק רבי הושעיא. ביאר הערוך לנר, דאישתיק משום דכיון דקרי ליה בבלי ולא בשמו, וסבר דמקפיד עליו שעזבו והלך ללמוד אצל רבי חייה, אבל באמת יש לפרש דלא היתה כוונת בר קפרא לגנותו, אלא דכיון דהתורה מצויה בבבל כדאמרינן בסוכה (מו:), לכך אנו צריכים לשמוע מה שאומר רבי חייה שעלה מבבל. ועיין שם שמסבאר אמאי קרי ליה לרבי חייה "עייא".

4) **גמ'**, אמאי אוקמייתא וכו'. ליתנייה גבי חמשה מביאין וכו'. ביאר הרד"ל, דבשלמא למאי דסלקא דעתין מעיקרא דהני ברייתות פליגי, היה אפשר לומר דמתניתין סברה כמאן דאמר מביא, אבל השתא דאמרינן דלכולי עלמא לא מביא, קשה.

5) **גמ'**, ליתנייה גבי חמשה מביאין קרבן אחד על עבירות הרבה. הקשה הרד"ל, דלשני ליה דקתני דוקא על עבירות, ומצורע ויולדת דקתני נמי חוטאין הן כדאמרינן לקמן (כו:). ותיריך, דבמדרשות מבואר דזיבה נמי באה

דבריו, דאף דדי בעולה לבד לענין החיוב, מכל מקום כשהביא עולה ושלמים לגירותו, יש על השלמים שם שלמי גר, והביא דוגמא לכיוצא בזה. עיין שם. ועיין בברכת הזבח ובנר תמיד ובכתר ישועה.

(יז) גמ', איזהו דבר שכולו לה' הוי אומר זה עולת העוף. פירש רש"י ד"ה שכולו, דבעולת בהמה איכא עורה לכהנים. ועיין עוד שיטה מקובצת (אות כז) שכתב, דאף דבעולת העוף איכא מוראה ונוצה דאינן קרבין, הא אסורין בהנאה דנבלעין במקומן, ומשמע, דהא דכולו לה' לא בעי קרב, אלא סגי בהא דאסור בהנאה. [ולכאורה נראה לבאר, דהא שנאסר בהנאה משום דבעי לקיים בו ההנחה באותו מקום שהוא מצוותו. ועוד, דבהא שנבלעין במקומן ונראה נס גלוי נראה גלוי שכינה].

(יח) תוס' ישנים ד"ה לעוף, תימה זב וזבה יוכיחו דאיתרבו לעוף ולא לבהמה. כתב הערוך לנר, דיש ליישב, דבאמת אין לנו ללמוד קל וחומר מעצמינו, ושאי הכא דבמתן תורה הוו בהמות, ולהכי שפיר איכא למילף דאף בבהמה מהני, ועיין עוד באות הבאה.

(יט) גמ', אר"פ יש לומר לעוף איתרבי לעולת בהמה לא כ"ש. ביאר השפת אמת, דהא דאיתא לקמן בברייתא מנין כו' עוף, תלמוד לומר לריח ניהוח איזהו דבר שכולו לה' זה עוף, ובאמת הא דסגי בעולת בהמה ולא בעי עולה ושלמים נמי אכתי לא ידעינן, ואם כן כוונת התנא "מנין לעוף" לאו דוקא, ורצה לומר מניין דסגי בעולה גרידא ואפילו בעוף, ומה שמרבה מריח ניהוח היינו עולה, והוסיף עוף לרבותא, ולכך כיוון רב פפא השתא עוף מרבה התנא מכל שכן בהמה אתרבי מהאי קרא. ולפי זה תירץ קושיית תוס' ישנים ד"ה לעוף (עיין באות הקודמת), דודאי אי היה מפורש בקרא עוף, לא הווי אמינא כל שכן בהמה, רק הכא מהאי רבויא דמריבין עוף כל שכן בהמה. עוד תמה על רש"י ד"ה דכולו לה', דכתב אבל בעולת בהמה עור לכהנים, דלדבריו קשה מנא לן בהמה, אבל לפירושו אין כוונת התנא לכך אלא דעולה שכליל נקרא כולו לה'. ועיין במנחם שלמה (סימן קכב). ובאמתחת בנימין.

לאכשורי נפשיה וכו', דקודם לכן אסור בקהל, אלא שיהא מוכשר ומיוחס להתחשב בקהל ישראל.

(יג) גמ', הביא פרידה אחת שחרית אוכל בקדשים לערב. כתבו התוס' בחגיגה (כא). ד"ה אונן, דאין זה משום דבעי הערב שמש, דמחוסר כיפורים לא בעי הערב שמש, אלא משום דאיירי כשאינו יודע אם קרב וסומך על חזקה דאין בית דין של כהנים מתעצלין, ורק לערב יכול לסמוך על החזקה. ועיין שם עוד. ועיין בשיטה מקובצת (השמטות אות יח).

(יד) גמ', שם. מבואר דרק פרידה אחת מעכבתו, וביאר השפת אמת, דכיון דסגי בבהמה אחת, אף בעוף אחד סגי לעיקר הכשרו, אלא דמשום דלא מצינו בחובה פחות משני פרידין (כדאמרינן לקמן ט.), בעי לאתויי תרתני, ולהכי אחר שקרב אחד הוכשר לאכול בקדשים.

(טו) גמ', כל הקנינן שבתורה אחד חטאת ואחד עולה כאן שתייהן עולות. לכאורה צריך עיון, הא מאי דבעי לאתויי תרתני היינו משום דלא מצינו בחובה פחות מב' פרידין, וכדלקמן (ט.). ואם כן אמאי לא אמרינן נמי דלא מצינו בחובה ב' עולות. ואפשר דיש לבאר, על פי מה שביאר האבן עזרא (ויקרא ה, ז), בהא דבקרבת עולה ויורד דטומאת מקדש וקדשיו וכו' בעי לאתויי בעוף עולה וחטאת (אף דבהמה ליכא אלא חטאת), משום דבחטאת העוף ליכא אימורין, ובעי לאתויי עולת העוף להשלמת אימורי החטאת, אבל הכא דעיקר חיובו עולה, הא אף עולת בהמה כולה כליל, ולא בעי השלמה דחטאת. (א.ק.ג.).

(טז) גמ', עולה ושלמים יצא. כתב רש"י ד"ה הביא חובתו, לאו דווקא הוא, שהרי די לו בעולה, אלא נקט כן משום מנחה ושלמים לא יצא. וכתב השפת אמת, שאם הביא פרידה אחת לעולת העוף עם בהמת שלמים יצא, וכעין יולדת שמביאה פרידה אחת לחטאת עם כבש לעולה, שהרי זה בדומה לקן עופות, כדאמרינן לקמן. וכתב, דמדברי הרמב"ם (פ"א ממעשה הקרבנות ה"ו) נראה דמפרש, שאם הביא בהמת עולה ובהמת שלמים יצא. והקשה, הא בקרבן עולה די, ומה מקום יש לתוספת שלמים. ובאבי עזרי (שם) פירש

הצטרף גם אתה ללומדי ה"דרק היומי" בעיון!!!

זמני השיעור בדף היומי ע"י רבני הכולל בכל יום בין השעות 10:30 - 9:30 בבית הכנסת 'שע"י קהילת אשכנז' רחוב חתם סופר 2 קרית ספר מודיעין עילית ת"ז

יש אנשים שרוצים לעשות יד ושם לזכר עולם על נשמת אבותיהם ועושים להם מצבה של אבן וכו'...

יתנדב עבורו איזה ספר הצריך לרבים ללמוד בו, ויכתוב עליו את שמו, ובכל עת שילמדו בו יהיה לנחת רוח לנשמת הנפטר... (הח"ח באהבת חפזי"ח בפט"ז)

כתובת המערכת: רח' שאגת אריה 17/25 קרית ספר מודיעין עילית. טל/פקס: 08-9741714 ©

למנויים, לתרומות, להנצחות ולכל ענין 052-7113060 shbrma@gmail.com

<http://www.shtaygen.co.il/?CategoryID=1124>